

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Företagsekonomi | vårterminen 2013
Programmet för Konst Kultur och Ekonomi

Proppen har gått

– en analys av diskursen kring
Kultursamverkansmodellen

Av: Towe Willows och Anna Klara Weingarten
Handledare: Fotis Theodoridis

Abstract

This essay aims to map the ideas behind the Swedish cultural reform called Kultursamverkansmodellen, and how the ideas are forming a discourse. Furthermore it examines the social praxis on the three levels that constitutes the model. The three levels are the state, the region and culture creators/civil society. This is a qualitative study based on primary and secondary sources collected on the three levels. The theoretical frame of reference is based on institutional theory, on Michel Foucault's lecture on The Discourse of Language, and on New Public Management. When it comes to distribution of the official funds there has been no actual change after the reform, according to our empirical data. There may have been a change in terms of language and work methods. Our data also shows that there is a cumulative view on the concept of culture as an instrument for other parts of the society or other political areas. The culture does not stand independently; it is given the right to exist through the cause of something else.

Keywords

Discourse analysis, Kultursamverkansmodellen, cultural politics, New public management, governmentalism, institutional theory

Sammanfattning

Denna uppsats ämnar kartlägga idéerna bakom den svenska kulturreformen som kallas Kultursamverkansmodellen. Den undersöker vidare hur dessa idéer formar en diskursiv ordning. Vidare ämnar den kartlägga den sociala praktiken på de tre nivåerna stat, region, och kulturskapare/civilsamhälle. Detta är en kvalitativ studie baserad på primär- och sekundärdata insamlad på de tre nivåerna. Den teoretiska ramen utgörs av institutionell teori, Michel Foucaults föreläsning om diskursens ordning och av New public management. Efter reformen har det inte blivit någon reell förändring gällande fördelning av offentliga medel, enligt våra källor. En viss förändring har skett när det gäller språk och arbetsmetoder. Vår data visar även att det finns en samlad syn på kultur som ett instrument för andra politiska områden. Kulturen står inte självständig, den ges rätt att existera genom att tjäna samhällsnyttan.

Nyckelord

Diskursanalys, Kultursamverkansmodellen, kulturpolitik, New public management, institutionell teori, företagisering, kulturalisering

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Problemdiskussion	5
1.3 Syfte	7
1.4 Avgränsningar	7
2. Teoretisk referensram	8
2.1 Institutionell teori	8
2.2 Diskursens ordning	10
2.3 New public management	13
3. Metod	17
3.1 Metodologisk ansats	17
3.2 Urval	17
3.3 Sekundärdata	18
3.3.1 Textanalys	18
3.4 Primärdata	19
3.4.1 Intervjuer.....	20
3.5 Databearbetning	21
3.6 Tillförlitlighet	22
4. Kartläggning av de tre nivåerna	23
4.1 Stat	23
4.1.1 Går långt tillbaka.....	23
4.1.2 Syftet med modellen	24
4.1.3 Genomförandet	24
4.1.4 Friktion.....	25
4.2 Region	26
4.2.1 Syftet med modellen	26
4.2.2 Genomförandet	27
4.2.3 Effekter.....	28
4.2.4 Friktion.....	29
4.2.5 Region Skånes kulturplan.....	30
4.3 Kulturskapare/Civilsamhälle	31
4.3.1 Syftet med modellen	31
4.3.2 Genomförande.....	31
4.3.3 Effekter.....	32
4.3.4 Friktion.....	33
4.3.5 Samverkan	34
4.4 Sammanfattning	34
5 Foucaults glasögon	37
5.1 Sanningen	37
5.2 Det förbjudna ordet	39
5.3 Disciplinen	41
5.4 Subjektet	42
5.5 Motståndet	42
6 Från NPM till CPM	45

7. Några avslutande ord.....	47
Källförteckning.....	49

Figurförteckning

Fig 1. Sekundärdata – publikationer.....	18
Fig 2. Primärdata – intervjuobjekt.....	19

Bilaga I – Intervjuunderlag

1. Inledning

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för bakgrunden till uppsatsämnet och sedan föra en problemdiskussion som leder in till syftet med studien.

1.1 Bakgrund

Svensk kulturpolitik är ett relativt nytt påfund. 1974 publicerades den första kulturpropositionen (prop. 1974:28) som i stort sett lämnades orörd till mitten av 2000-talet, bortsett från en mindre omformulering på mitten av 1990-talet.¹ De ursprungliga kulturpolitiska målen talade i termer av jämlikhet, yttrandefrihet och decentralisering.² Kulturen skulle bland annat motverka kommersialismens negativa verkningar. Under dessa förutsättningar har det svenska kulturlivet verkat i drygt 20 år, till 2006 då en ny borgerlig regering tillträdde.

I juni 2007 tillsatte så den nya regeringen en kulturutredning för att "se över kulturpolitiken, dess inriktning och arbetsformer och lämna förslag om de förändringar som följer av kommitténs överväganden."³ Det drygt ett och ett halvt år långa arbetet resulterade i kulturpropositionen *Tid för kultur* som lades fram i september 2009.⁴ Propositionen innehöll bland annat nya kulturpolitiska mål, där man valt att stryka punkten gällande kommersialismens negativa verkningar.⁵ I *Tid för kultur* lyfts istället fram att kommersialism och god kultur av hög kvalitet inte alls behöver stå i konflikt med varandra.⁶ I kölvattnet av denna proposition vällde en våg av förändringar fram.

Stort utrymme i propositionen ägnas åt ett förslag om en ny modell för statliga kulturanslag, då omnämnd *Portföljmodellen*.⁷ Modellen skall enligt propositionen, förutom att tydliggöra och harmonisera landets ansvarsfördelning mellan landsting, kommuner och nationell nivå, även föra kulturen närmare medborgarna. Vikten av civilsamhällets engagemang för kulturen och kulturpolitiken understryks. En annan faktor som läggs fram som ett argument för en ny modell är

---

¹ Karlsson, David, *En kulturutredning: pengar, konst och politik*, Glänta produktion, Göteborg, 2010, s. 50

² Ibid., s. 21ff

³ Dir. 2007:99, *Kulturpolitikens inriktning och arbetsformer*, s. 1

⁴ Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*, s. 1

⁵ Ibid., s. 26

⁶ Ibid., s. 28

⁷ Ibid., s. 33

kulturen som tillväxtfaktor. Kulturella och kreativa näringar anses ligga till grund för tillväxten, men också för sysselsättning och för lokal attraktivitet.⁸

I dyningarna av den nya kulturpropositionen lanserades så 2010 ett nytt sätt att fördela statliga medel till kultur i form av en modell nu kallad *Kultursamverkansmodellen*.⁹ Denna modell syftar till att ge “förutsättningar för ett ökat regionalt inflytande och ansvar, bland annat genom att landstingen får besluta hur vissa statliga medel ska fördelas i länen.”¹⁰ Reformen är en av de största som skett inom svensk kulturpolitik och skall enligt regeringens hemsida baseras på samverkan och dialog mellan stat och landsting. Till en början prövades modellen med fem utvalda regioner; Skåne, Gotland, Halland, Västra Götaland och Norrbottens landsting. Detta som ett led i den utveckling som regeringen tidigare startat med utredningen *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*. Utredningen lade fram att de dåvarande 21 landstingen skulle omstruktureras till nio storregioner med ökat självstyre och minskat ansvar från staten.¹¹ I januari 2013 har alla landsting och regioner i Sverige anslutits till Kultursamverkansmodellen, bortsett från Stockholms läns landsting.

1.2 Problemdiskussion

Kultursamverkansmodellen kan sägas vara en tidstypisk lösning, en produkt av sin tid. Att denna lösning uppstått just nu beror inte på slumpmässiga händelser, eller att det finns en allsmäktig väg att gå. Vår värld kan ses som ett kosmos i kaos, det är vi människor som kategoriserar och sorterar den. Ur denna synvinkel är det svårt att hävda att något uppstår naturligt, saker uppstår för att människan vill att de skall uppstå. Därmed kan man spegla vår samtid genom att undersöka modellen och dess grundstenar.

Genom detta sätt att se på världen är samhället uppbyggt av institutionaliserade, sociala betydelser, både normativa och deskriptiva. Idéer och betydelser blir institutionaliserade när de får fäste i samhället och ingen längre ifrågasätter dem. Dessa idéer konstituerar vidare vad som är sant och falskt, och vad som är rätt och fel. De styrs av en maktens infrastruktur, som

---

⁸ Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*, s.72

⁹ SOU 2010:11, *Spela samman*, s. 34

¹⁰ Kulturdepartementet, *Kultursamverkansmodellen – kulturen närmare medborgarna*, <http://www.regeringen.se/sb/d/14028> (2013-04-14)

¹¹ SOU 2007:10, *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*

avgränsar möjliga maktformer. Idéernas betydelse och mening är bestämbara men inte bestämda i sig. Ta till exempel idén om frihet, eller tilltron till det rationella förnuftet, idag tar vi dessa som självklara, naturliga om man så vill, men det är vida känt att man inte alltid tänkt så.

Betydelse ger upphov till diskurser som är en slags representation av verkligheten, i så kallade *stängningsprocesser* cementeras betydelse till följd av maktspel. Diskurserna definierar, genom språket ett fälts subjekt och objekt, samt dess teoretiska och praktiska problem och lösningar. Fält av sociala praktiker skapas genom dessa stängningsprocesser, som en objektiv social verklighet, en sanningsregim, en bubbla, i vilka vi lever och verkar i. I dessa diskurser konstitueras även subjekten som verkar inom fältet.

Det kulturpolitiska fältet är den bubbla som vi kommer undersöka i denna uppsats. Inom Kultursamverkansmodellen sker samverkan på tre plan - statligt, regionalt och kulturskapare/civilsamhälle. Dessa tre nivåer verkar inom bubblan, de skapar den sociala praktik som genom maktspel ger upphov till stängningsprocesserna. Inom bubblan verkar man vidare med kultur, ett begrepp som är komplext. Det går att tala om ett smalt och ett brett kulturbegrepp, det estetiska kontra det antropologiska synsättet.¹² Ett begrepp så brett vurnar för breda tolkningar och lämnar utrymme för en intressant analys av diskursen. Det verkar också vara svårt att ge existensberättigande till kulturen. Det finns en tendens till att inte kunna förklara vad det skulle kunna vara bra för, varför finns kulturen?

Modellens huvudsyfte utgörs av att ansvaret för fördelningen av pengar till kultursektorn förflyttas från en statlig till en regional nivå. Med det bör makten i denna modell ligga i vem det är som fördelar pengarna, vem som har tolkningsföreträde att bestämma vilka kulturutövare som skall få ta del av det statliga anslaget på regional nivå, och på vilka villkor.

De politiska partierna i riksdagen har idag en förvånansvärt enhetlig bild av hur den kulturella sektorn (bubblan) skall vara konstruerad. Det tyder på en stark institutionell makt, en elit som konstituerar en sanning kring den politik som skall föras. Vad händer då när en reform realiseras? Vad händer när det redan är en stark hegemoni inom fältet kring hur den kulturpolitiska och offentliga strukturen ska se ut, och vad innebär det för kulturlivet i Sverige? Vem är det som

---

¹² Karlsson, David, 2010, s.19f

bestämmer vad kulturbegreppet skall innebära och med det, vem är det som har makten över vårt kulturella fält? Denna förändring sattes igång för drygt tre år sedan, därmed är den relativt ny. Man kan alltså hävda att bubblan är i sitt skapande, den är inte helt fast i sin form. Bubblan arbetar med sina stängningsprocesser kring vad som är rätt och fel, vilka regler som skall gälla och vilka idéer som skall institutionaliseras. Detta innebär att man kan göra ett försök att läsa av dessa stängningsprocesser och belysa eventuella framtida skeden, till exempel vad som i framtiden kommer att tas för sanning inom bubblan.

1.3 Syfte

Syftet är att kartlägga idéerna bakom Kultursamverkansmodellen och hur de håller på att forma den diskursiva ordningen, samt den sociala praktiken på de tre nivåerna, stat, region och kulturskapare/civilsamhälle.

1.4 Avgränsningar

Denna uppsats fokuserar främst på en tidsperiod mellan 2007-2013. De tre nivåerna som syftas till är stat, region och kulturskapare/civilsamhälle.¹³ På regional och kulturskapare/civilsamhällsnivån har vi avgränsat till Region Skåne, regionen representeras dock endast av personer verksamma i Malmö stad.

---

¹³ SOU 2010:11, *Spela samman*, s. 13

2. Teoretisk referensram

Den teoretiska ramen som vi använder oss av i denna uppsats är baserad på ett institutionellt perspektiv, samt Foucaults teori om diskursens ordning. Den institutionella teorin hjälper oss att se varifrån diskurserna kommer, och Foucault berättar hur diskurserna uppstår och utformas. Vi kommer också att använda oss av New public management (NPM) då det är den dominerande diskursen inom fältet. NPM hjälper oss att blicka framåt och se vad som kan skönjas i framtiden. Dessa teorier assisterar oss att förstå vår sociala praktik och belysa maktstrukturer inom kulturfältet.

2.1 Institutionell teori

Organisationsteori fokuserade länge på organisationer som isolerade aktörer och aktiviteten inom dessa antaget autonoma enheter. Med tiden började man dock väga in även omvärldens och andra organisationers inverkan, och se organisationer som organismer mer öppna för extern påverkan. Under slutet av 1970-talet kom denna uppfattning dessutom, från att fokusera mer på aspekter av tekniska krav på anpassning till omvärlden, till att se till den *institutionella anpassningen*.¹⁴

I och med denna fokusförskjutning till institutionell anpassning väcktes frågor om sociala och kulturella faktorerers inverkan. Man problematiserade uppfattningen om det rationella strävandet efter, och förväntningar på, effektivitet som enda drivkraft.¹⁵ Blicken vändes nu istället mot så kallade *organisatoriska fält* och vikten av att aktörer inom ett och samma fält agerar i förhållande till varandra. Organisatoriska fält kan beskrivas som en ram av sociala kontexter inom vilka organisationer skapar identitet och mening. Fält är på inget sätt statiska och organisationer kan även röra sig mellan olika fält.¹⁶ Organisationers strävan att legitimera sig kan, enligt den institutionella teorin, yttra sig genom anpassning till vad Johansson kallar *institutionella krav*. Det vill säga strukturer eller aktiviteter som förutsätts av omvärlden, särskilt inom det fält vilket organisationen befinner sig. Detta fenomen leder till *institutionell isomorfism* och ökar dessutom organisationers chans till överlevnad.

---

¹⁴ Grape, Ove, Blom, Björn & Johansson, Roine (red.), *Organisation och omvärld: nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*, Studentlitteratur, Lund, 2006, s. 18f

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid., s. 28

Isomorfism, denna organisationsfältens likriktningsprocess, kan beskrivas som organisationers anpassning till av samhället förväntade strukturer.¹⁷ Ineland beskriver det som ”rationaliserade myter” som kan bli till synes viktigare än tekniska effektivitetskriterier. Brunsson och Olsen skriver under den rätt så beskrivande rubriken *Kan organisationsformer väljas?* om organisationers förhållande till normer eller *kulturbestämda regler* och hur detta, snarare än fullständig rationalitet, ligger till grund för många reformer.¹⁸ Tvärtom kan reformer i sig försämra effektiviteten, åtminstone tillfälligt i och med det stora administrativa arbete en reform ofta innebär. Isomorfism brukar delas upp i tre olika typer:¹⁹

Tvingande isomorfism syftar till mindre organisationer som tvingas att anpassa sig genom anpassningskrav, både formella och informella, från starkare organisationer.

Mimetisk isomorfism å andra sidan, är en (mer eller mindre) frivillig imitation av en eller flera organisationer som anses framgångsrika inom ett fält, i hopp om att struktur eller aktiviteter ligger till grund för framgången.

Den tredje och sista, *normativ isomorfism*, beskriver hur professionella tjänstemän genom gemensam bakgrund homogeniserar sina organisationer.

Det finns enligt Brunsson och Olsen två typer av reformer; dels de mer rutinmässiga reformerna som håller sig innanför en organisations institutionaliserade ramar, och dels större, mer plötsliga reformer som bryter mot en organisations institutionella identitet. Större reformer är ofta väldiga projekt och den institutionaliserade organisationsformen gör att de är “[...] lättare att initiera än att besluta och lättare att besluta än att genomföra.”²⁰ Vidare kan reformer bli en slags symbol för progressivitet och modernisering. Generellt är modernisering och reformer som anspelar på modernitet mer framgångsrika då moderniseringsbegreppet är svårt att motsätta sig.²¹ Den hegemoni som modernisering innehar innebär att ett eventuellt motstånd mot reformer kan komma att uppfattas som bakåtsträvande. I vår (post-?) post-moderna tid anses traditionalism stå

---

¹⁷ Grape, Ove, Blom, Björn & Johansson, Roine (red.), 2006, s. 99

¹⁸ Brunsson, Nils & Olsen, Johan P. (red.), *Makten att reformera*, Carlsson, Stockholm, 1990, s.15ff

¹⁹ Grape, Ove, Blom, Björn & Johansson, Roine (red.), 2006, s. 21

Paul J. DiMaggio and Walter W. Powell, *The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields*, American Sociological Review, Vol. 48, Nr. 2 1983, 147-160, s.150ff

²⁰ Ibid., s. 17

²¹ Ibid., s. 46ff

i dikotomiskt förhållande till rationalism. Modernitet och progressivitet får således en självklar överordnad ställning vad gäller effektiva organisationsformer. Reformen kan på så vis bli en legitimerande handling i sig. Olsen framhåller också att reformer som går i linje med långsiktiga samhälleliga utvecklingar har större förutsättningar att bli framgångsrika.²²

I spridningen av koncept eller idéer finns visst utrymme för att tolka det som sprids.²³ Aktörer har mer eller mindre handlingsutrymme att själva *översätta* eller förvandla teori till praktik, och således kan en och samma grundtanke omsättas till handling på olika sätt beroende på vem mottagaren är. I och med de svårigheter som upplevs vid en organisationsreform finns en risk att det uppstår en så kallad *lös koppling*. Detta uppstår när normer inte är kompatibla med effektiv organisering. Den *formella* strukturen, som legitimerar organisationen, hålls då isolerad från den *informella*, som används i det dagliga arbetet.²⁴ Reformen som endast lyckats med små förändringar och fallit offer för löskopplingsfenomenet, kan ändå, av både organisationen själv och omvärlden, uppfattas som lyckade i och med den legitimering som kan ske på grund av reformen i sig.

Institutionell teori blir alltså ett slags sökande (och finnande?) av vad som kan konstruera normer och förväntningar. En snävare fokusering på reformer och förändringsarbete öppnar upp för frågor om bakomliggande idéer, sociala och kulturella drivkrafter kontra effektivitet och rationalitet. Nästa teoriavsnitt hjälper oss att ytterligare fördjupa diskussionen. Foucault ger verktygen att genom en analys av diskursen utröna hur, varför och av vem dessa idéer institutionaliseras och utvecklas till diskurser i hegemoni.

2.2 Diskursens ordning

Diskursanalysens syfte är att kartlägga de processer där vi kämpar om hur tecknens betydelse skall fastställas, och där vissa betydelsefixeringar blir konventionaliserade så att vi uppfattar dem som naturliga.²⁵ De diskursanalytiska angreppssätten kommer från ett strukturalistiskt och post-strukturalistiskt synsätt och menar att vårt tillträde till verkligheten löper genom språket. Med

---

²² Brunsson, Nils & Olsen, Johan P. (red.), 1990, s. 55

²³ Grape, Ove, Blom, Björn & Johansson, Roine (red.), 2006, s. 33

²⁴ Ibid., s. 20f

²⁵ Ibid., s. 32

hjälp av språket skapar vi representationer av verkligheten och den fysiska världen får mening genom diskursen.²⁶

Michel Foucault talar i sin in installationsföreläsning *Diskursens ordning* om samhällets utestängningsprocedurer som han delar upp i tre huvudsystem:²⁷

Det förbjudna ordet. Enligt Foucault vet alla att man inte kan säga vad som helst, när som helst, och att vem som helst inte har rätt att tala om vad som helst. Diskursen försöker framstå som om den inte är något att bry sig om, men de förbud diskursen drabbas av avslöjar mycket tidigt och mycket snabbt dess koppling till begäret och makten.

Avskiljandet av vansinnet. Detta är enligt Foucault en uppdelning och ett förkastande, motsättningen mellan förnuft och vansinne. Dårens diskurs är den som inte får utrymme i vårt samhälle. Utom i vissa fall då man ser dårens tal som förtäckt sanning.²⁸

Viljan till sanning. Den rådande diskursen är den man gör klokast i att underkasta sig då man respekterar och fruktar den. Sanning vilar på institutionellt stöd och institutionell distribution och har en tendens att utöva ett slags press på, och tvingande makt över, andra diskursformer. Sanningen är en diskursiv konstruktion.

Det sistnämnda systemet lägger Foucault störst vikt vid, då han menar att viljan till sanning växer sig starkare och starkare, medan de två förstnämnda systemen blir allt bräckligare och osäkra när de genomsyras av viljan till sanning.²⁹ Dessa former verkar enligt Foucault från utsidan, de fungerar som utestängningssystem och berör den del av diskursen som sätter begär och makt i spel. Foucault identifierar även inre procedurer där diskurserna utövar kontroll över sig själva.³⁰

Detta fungerar som procedurer för organisation och klassifikation, och handlar om att behärska diskursens händelse- och slumpdimension. De inre procedurerna rör de krafter diskurserna bär med sig, och dämpar deras slumpmässiga framträdande. Detta görs dels genom *kommentaren*,

---

²⁶ Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000, s. 15

²⁷ Foucault, Michel, *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, B. Östlings bokförlag. Symposion, Stockholm, 1993, s. 7ff

²⁸ Foucault, Michel, 1993, s. 9

²⁹ *Ibid.*, s. 14

³⁰ *Ibid.*, s. 16

där Foucault belyser två olika kategorier av diskurser, de som *säges* och de som är *sagda*, förblir sagda och återstår att säga.³¹ Skillnaden är dock inte stabil och ingen uppdelning är konstant. Vidare är *författaren* en princip för gruppering av diskurser, och fokus för deras koherens. Författaren krävs för att garantera enheten hos de texter hans namn sätts på. Mer om subjektet nedan. *Disciplinerna* är en annan begränsningsprincip som definieras av en objektsdomän, en samling definitioner, tekniker och instrument, vilka bildar ett anonymt system som kan disponeras av vem som helst. Disciplinen står i motsats till kommentaren. Ovan nämnda sanningar, som Foucault lägger stor vikt vid, går hand i hand med *missstag* som kan ha positiva funktioner. En annan procedur som möjliggör kontroll över diskurserna är begränsning av dess inträde i "spelet" - "ingen kommer in i diskursens ordning om han inte uppfyller vissa krav".³²

Enligt Foucault krävs att vi ifrågasätter vår vilja till sanning, och återger diskursen dess händelsekaraktär och upphäver betänkandets makt. Detta skapar ett antal metodkrav (principer):³³

Omkastningsprincip. När man trott sig finna diskursens källa måste man kasta om och se det negativa spelet hos en uppdelning och en gallring av diskurserna.

Diskontinuitetsprincip. Diskurserna måste behandlas som åtskilda praktiker vilka korsas och ibland närmar sig varandra, men lika ofta är ovetande om eller utesluter varandra.

Specificitetsprincip. Diskursen skall uppfattas som ett våld vi utövar mot tingen eller åtminstone som en praktik vi påtvingar dem. Här finner diskurshändelserna principen för sin regelbundenhet.

Exterioritetsregeln. Analytikern skall utgå ifrån diskursen själv och söka mot de yttre villkoren för dess möjligheter, mot det som ger upphov till diskurshändelsernas slumpmässiga serie, och som bestämmer dess gränser. Detta ger enligt Foucault fyra begrepp som tjänar analysens regulativa princip: *händelse, serie, regelbundenhet, möjlighetsvillkor*.³⁴

Då diskursen är det vi uppfattar som sanning är det motstridigt att bortse från subjektet. Enligt Jørgensen och Phillips skapas subjektet i diskursen.³⁵ Subjektet är i grunden splittrat och får en identitet genom att representeras diskursivt. Ekvivalenskedjor konstituerar diskursen, sorterar

---

³¹ Foucault, Michel, 1993, s. 17

³² Ibid., s. 26

³³ Ibid., s. 36ff

³⁴ Ibid., s. 38

³⁵ Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000, s. 51

tecken, hurdan man är och inte är, därmed är identiteten alltid relationellt organiserad. Subjektet är fragmenterat eller decentraliserat, man har flera identiteter beroende på vilken diskurs man rör sig i.

För att sammanfatta, Foucaults diskursanalys består av ett antal element att ta fasta på. Utestängningsprocessen, och de inre procedurerna för kontroll av diskursen cirkulerar kring kampen om hegemoni gällande sanningen. Detta innefattar även en maktkamp där negativ och positiv makt ställs mot varandra. Det kräver ett antal metodologiska principer.

Självklart har många forskare fördjupat sig, och skrivit långa, innehållsrika analyser, handböcker och penetreringar i ämnet diskursanalys. Fairclough, till exempel, använder sig av ett tredimensionellt diskursbegrepp och skiljer mellan diskurs som text, diskursiv praktik och social praktik. Laclau och Mouffe är ett annat exempel på framstående forskare på ämnet. Denna studie kommer dock enbart att använda sig av de Foucauldianska glasögonen.

Nästa teoriavsnitt kommer att presentera en diskurs som kan sägas vara i hegemoni inom svensk och västerländsk offentlig förvaltning. New public management är en doktrin med flera förgreningar och är ett bra exempel på en institutionaliserad diskurs, och vidare social praktik. Dessutom kommer den väl till pass i denna undersökning i och med att den kulturpolitiska sfären utgörs av samma sociala praktik.

2.3 New public management

Under de senaste knappa 30 åren har idéer lånade från näringsliv och privata företags modell att styra företag applicerats på offentlig verksamhet.³⁶ Begrepp som kund, målstyrning och företagisering har fått stort genomslag. Enligt Almqvist kan man påstå att New public management (NPM) inte i första hand är ett koncept påhittat av praktiker utan konstruerad av ”det forskarsamhälle som fastställt programidén med NPM”, det vill säga en slags diskurs.

---

³⁶ Almqvist, Roland M., *New public management: NPM : om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2006, s. 10f

Det finns enligt Hood en hel familj olika typer av NPM. Gemensamma nämnare för alla är dock en tyngdpunktsförskjutning från politik till styrning och management, från en betoning på process till en vikt vid resultat, från ordnade hierarkier till konkurrensutsättning även av offentliga tjänster, från fast till rörlig, prestationsbaserad, lön.³⁷ Centralt är uppfattningen att ledarskapet är nyckeln till framgångsrika organisationer.³⁸ Kontroll och management utövas i allt större grad genom prestationsmått och indikatorer. Ett ord som ofta nämns i sammanhangen är *accountingization*, det vill säga nedbrytning och synliggörande av kostnader.³⁹

Marknadsprincipen förväntas skapa både effektivitet och produktivitet, vilket i offentlig sektor blir eftersträvarsvärdt då skattefinansierad verksamhet förväntas få ut ett större värde för pengarna. Även verksamhet som tidigare setts ur ett framförallt processinriktat perspektiv anses kunna effektiviseras och *konkurrensutsättas* för att på så sätt, både effektivitets- och kvalitetsmässigt maximera output för slutkonsumenten, eller i detta fall medborgaren.⁴⁰ Utöver resultats- och styrningsfokus kan NPM också sägas ha hakat på den *individualiseringstrend* som råder i samhället.⁴¹ I kölvattnet av en sådan trend blir *decentralisering* ett naturligt steg för att bemyndiga den lokala nivån och i förlängningen medborgarna. Teoretiskt sett kan även medborgarens, eller kundens, makt öka också genom konkurrensutsättning i och med att den offentliga sektorns, eller producentens, makt minskar då denne inte längre är ensam leverantör av tjänster.⁴² Konkurrensutsättningen kan ske internt genom disaggregering av olika avdelningar i kostnads- eller resultatenheter, med externa aktörer eller genom anbudsupphandling i konkurrens. Det senare innebär en korsning mellan de första formerna, det vill säga att både interna enheter och externa aktörer konkurrerar om serviceavtalet ifråga.⁴³

---

³⁷ Hood, Christopher, "The New Public Management" in the 1980s: Variations on a theme, *Accounting, organizations and society: an international journal devoted to the behavioural, organizational & social aspects of accounting*, Pergamon P., Oxford, 1976-, Accounting, Organizations and Society, Feb-April, 1995, Vol.20(2-3), p.93(17), s. 95

³⁸ Almqvist, Roland M., 2006, s. 15f

³⁹ Ibid., s. 24

⁴⁰ Røvik, Kjell Arne., *Managementsamhället trender och idéer på 2000-talet*, TPB, Enskede, 2008, s.28

⁴¹ Almqvist, Roland M., 2006, s. 16

⁴² Ibid., s. 40

⁴³ Ibid., s. 56

I och med decentralisering och den lokala nivåns ökade inflytande ökar även *centraliseringen*.⁴⁴ Man kan säga att så fort man decentraliserar kommer det ökade centrala styret, detaljstyret om man så vill, som ett brev på posten. För att kunna kontrollera den lokala nivån ökar man kontroll genom uppföljning och redovisning (accountanization). I brytningspunkten med den tidigare byråkratiska uppbyggnaden med förtroende för tjänstemän och professioner som grund kom uppföljning och redovisning att ses som mer neutrala och transparenta än den tidigare professionella tilltron.⁴⁵ *Kontrollen* blir också allt viktigare då både de lokala och de centrala enheternas makt eller inflytande ökar och således information och underlag efterfrågas på fler nivåer än tidigare. Enligt bland annat Almqvist är också en väsentlig del av NPM den *språkliga* förändring som sker. Användandet av nya eller andra begrepp kan tyckas obetydligt, men detta menar Røvik, är en viktig del i implementerandet av nya styrformer.⁴⁶

Ett viktigt begrepp inom NPM är *kontraktstyrning*.⁴⁷ Hur organisationen skall kunna utöka sin kompetens som beställare. Specialisering handlar om att koncentrera sin kärnverksamhet och låta andra leverantörer ta hand om kringaktiviteterna, och marknadsdisciplinen som tidigare nämnts ger ett behov av att renodla rollerna som beställare och utförare. Enligt Almqvist skall beställaren ha fokus på *vad* som skall göras och utföraren på *hur*.⁴⁸ Det finns en idé om att utkontraktering i sig minskar organisationens kostnader, genom att utförarna skulle vara bättre på ledarskap, ha bättre produktionstekniker eller ha lägre personalkostnader.

Samtidigt som kvalitet och kvalitetskontroller kan sägas vara en essentiell del av NPM menar kritiker att det har visat sig svårt att både specificera om kvalitet i avtal och att följa upp.⁴⁹ Informella aspekter som tillit och tyst kunskap kan hamna i skymundan eller vara svåra att hitta mätbara indikatorer på. I offentlig verksamhet kan kundbegreppet vara svårt att applicera rakt av, då det gäller till exempel vård och omsorg, tjänster eller service som många har svårt att välja bort på det sätt marknadsprincipen annars förutsätter att man ska kunna avstå tjänster och varor.

---

⁴⁴ Almqvist, Roland M., 2006, s. 27, 32

⁴⁵ Ibid., s. 24

⁴⁶ Røvik, Kjell Arne, 2000, s. 147

⁴⁷ Ibid., s. 54

⁴⁸ Ibid., s. 55

⁴⁹ Almqvist, Roland M., 2006, s. 55

Sammantaget kan NPM sägas vara en diskursiv ordning till mångt och mycket baserad på näringslivets metoder och strukturer och applicerad på offentlig verksamhet. Tilltron till professionen och processen har bytts ut mot tillit till redovisning. Effektivisering eftersträvas med hjälp av att tydliggöra roller och kostnader i en marknadsliknande situation med en förväntad prispressning och kvalitetshöjning med avseende på resultat eller output.

3. Metod

I detta avsnitt presenterar vi vår metodologiska ansats. Därefter presenteras urvalet samt den data vi samlat in, och till sist redogör vi för uppsatsens tillförlitlighet.

3.1 Metodologisk ansats

Denna uppsats har sin grund i en kvalitativ forskningsansats och har inte som fokus att utföra statistiska generaliseringar utan syftar snarare till att generera överförbar kunskap. Ansatsen är relevant då intentionen med uppsatsen är att kartlägga idéer och hur de i en institutionaliseringsprocess formar en diskursiv praktik. Vi har samlat in primär- och sekundärdata som utgörs av texter, utredningar och publikationer samt intervjuer med personer på de tre nivåerna, stat, region och kulturskapare/civilsamhälle, inom modellen.

3.2 Urval

I denna studie har vi använt oss av ett lämplighetsurval med avseende på studiens syfte: texter kopplade till kultursamverkansmodellen. Dessa texter avser att informera, utvärdera eller på annat sätt belysa kultursamverkansmodellen och som finns tillgängliga för allmänheten. Ett lämplighetsurval med avseende på studiens syfte har även skett gällande urval av intervjuobjekt: personer med stor insyn i och/eller erfarenhet av kultursamverkansmodellen, antingen i förarbete, genomförande, implementerings- eller utvärderingsarbete. I några fall har vi använt oss av så kallat snöbollsurval då vissa intervjuobjekt tipsat vidare om andra intressanta personer att intervjua.

Urvalet av exempelregion baserades på att Skåne var en av de första pilotregionerna att ingå i Kultursamverkansmodellen. Det är också den, till folkmängden sett, största regionen av de fem första, vilket möjliggör en större administration och verksamhet. Med bakgrund mot detta anser vi regionen lämpligen representera modellen. Vi valde även att göra en ytlig analys av Gotland som är den minsta regionen, för att kunna facettera eller komplettera den bild av modellen som finns på ett regionalt plan.

3.3 Sekundärdata

De texter som analyseras i denna studie är texter som representerar de tre delarna Kultursamverkansmodellen anses bestå av, det vill säga stat, region och kulturskapare/civilsamhälle. Texterna är direktiv, propositioner och utredningar som publicerats rörande modellen, vår exempelregions senaste kulturplan samt synpunkter och rapporter från kulturskaparsidan.

Sekundärdata - publikationer

fig. 1

Nivå	Organisation	Namn
<i>Stat</i>	Regeringen	Tid för kultur
	Regeringen	Spela samman
	Myndigheten för kulturanalys	Kultursamverkansmodellen - styrning och bidragsfördelning
<i>Region</i>	Region Skåne	Kulturplan för Skåne 2013-2015
	Sveriges kommuner och landsting	På väg mot ett starkare kultursverige
	Sveriges kommuner och landsting	Under konstruktion
<i>Kulturskapare/ Civilsamhälle</i>	Ideell kulturallians	Ideell kulturallians åsikter till förbättringar i kulturplanerna
	Svensk scenkonst	Villkorad existens, politik och konsekvens

3.3.1 Textanalys

Det kan ses som problematiskt att ta sig an Foucault i forskning på denna nivå, och visst är det komplext om man gör anspråk på att till punkt och pricka följa hans teori. I denna studie plockar vi ett antal verktyg ur Foucaults stora låda och använder dessa med hjälp av tidigare forskning på ämnet.

Diskurser reglerar praktiker där mening skapas, utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv identifieras meningsskapande processer i handling eller språk, eller ur ett analytiskt perspektiv i en text.⁵⁰ Texten utgör därmed det material som skall analyseras. Analytisk läsning av olika former av text är ett sökande och tolkande av texten. Man analyserar vad texten tar för givet eller utesluter i relation till ett visst perspektiv, i detta fall ett institutionellt sådant, vilket innebär att vi söker i texterna efter idéer och deras kamp för institutionalisering. Ingen diskurs är en sluten enhet i kontakt med andra diskurser omformas de ständigt. Foucault beskriver en kontinuerlig kamp mellan diskurser att uppnå hegemoni.⁵¹

3.4 Primärdata

Intervjuer har skett med representanter från de tre, ovan nämnda nivåerna inom modellen. Personer som varit delaktiga i, eller med stor insyn i, de diskussioner och utredningar som berör kulturanslagsreformen har kontaktats för samtal.

Primärdata - intervjuobjekt

fig.2

Nivå	Organisation	Namn
<i>Stat</i>	Statens Kulturråd	Erik Åström
	Statens Kulturråd	Lisa Poska
	Myndigheten för kulturanalys	Agnes Ers
<i>Region</i>	Region Skåne	Mats Hallberg
	Region Skåne	Ola Jacobsson
	Region Gotland	Catrine Wikström

⁵⁰ Quennerstedt, Mikael, *Pragmatisk diskursanalys av praktiska texter: en analys av meningsskapandets institutionella innehåll och villkor*, Utbildning & Demokrati, Vol. 17, Nr. 3, 2008, 89-112

⁵¹ Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000, s 13

	Sveriges kommuner och landsting ⁵²	Calle Nathanson
<i>Kulturskapare/ Civilsamhälle</i>	Skånes dansteater	Åsa Söderberg
	Malmö stadsteater	Jesper Larsson

3.4.1 Intervjuer

Intervjuer ger, som Steinar Kvale redogör för, upphov till en grundläggande kunskapsform, i den kvalitativa forskningsintervjun bygger man kunskap.⁵³ Mot denna bakgrund används intervjuer, som ett komplement till textanalysen, för att söka efter en diskursiv ordning och den sociala praktiken som denna reglerar.

Vi har träffat intervjuobjekten på platser som önskats av dem själva. Catrine Wikström, Calle Nathanson och Åsa Söderberg intervjuades på caféer i Stockholms innerstad. Resterande intervjuer skedde på de olika intervjupersonernas arbetsplatser. Alla intervjuer spelades in, och pågick mellan 40 minuter och 1,5 timmar. De har därefter transkriberats, för att underlätta analys. Allt material finns att ta del av i författarnas ägo.

Intervjufrågorna var semistrukturerade, ett underlag anpassat till de tre nivåerna fanns förberett (se bilaga 1). Underlaget utgick vi från i varierande utsträckning beroende på hur väl samtalen löpte, samt hur frispråkiga intervjuobjekten var. En viss varians förekom i frågeformulären beroende på vilken nivå inom kultursamverkansmodellen personen representerade. Ju längre in i intervjuprocessen det löpte, desto bättre insikt uppnåddes i vilka frågor som lämpligen skapade ett fritt samtal. Ju större låsning till frågeformuläret, desto svårare blev det att skapa ett dynamiskt samtal, och vidare kan intervjuobjekten ha känt sig osäkra och inte vågat tala fritt ur hjärtat. Det har också varit tydligt att majoriteten av de män som vi intervjuat har en viss inställning till personer i en socialt hierarkisk underlägsen ställning, och ett visst nedlåtande

⁵² Calle Nathanson avgick från tjänsten som kulturexpert på Sveriges kommuner och landsting 2012, och började därefter arbeta som Kulturchef på Landstinget i Uppsala län, den tjänsten lämnar han 1 juni 2013 för en tjänst på Folkets hus och parker. Denna diversitet gör att Nathanson har insikt i Kultursamverkansmodellen från många håll och kanter, och vi har valt att se honom som en talande representant för SKL.

⁵³ Kvale, Steinar, *Intervjun som kunskapskonstruktion, i Textanalys: introduktion till syftesrelaterad kritik*, Studentlitteratur, Säfström, Carl-Anders & Östman, Leif (red.) Lund, 1999, s. 60f

bemötande har varit genomgående. Många har förutsatt att vi inte har haft tillräcklig förkunskap och talat med oss som att de skall förklara hur världen fungerar. Dessa personer har därmed varit säkrare i sin kontext och gällande vad som är sanning, vilket även underlättat i en analys.

3.5 Databearbetning

Databearbetningen sker utifrån en kombination av de ovan redogjorda teorierna samt med hjälp av Bergström och Boréus teori *Foucaultinspirerad diskursanalys med inriktning på förändringar i synsätt*, då exemplet de ger i likhet med denna studie, handlar om förändringsprocesser där det empiriska materialet utgörs av utredningstexter.⁵⁴ I analysen har vi också tagit hjälp av Johannessen och Tufte och deras *analys av meningsinnehåll*.⁵⁵ Det transkriberade materialet från intervjuerna läses på samma sätt som texterna, men vi har även lyssnat på det inspelade materialet i efterhand för att kunna uppmärksamma betoningar och syftningar.

Till en början delades text- och intervjumaterial upp efter de tre nivåer som Kultursamverkansmodellen utgörs av (stat, region och kulturskapare/civilsamhälle). Därefter kodades materialet, då relevanta delar plockades ut och lyftes fram för kartläggning och analys. Vidare söktes ett antal nycklar för att nå en insikt om diskursen, och materialet lästes med de Foucauldianska glasögonen utifrån fem olika huvudfrågeställningar:

Sanningen. Vad innesluts? Vad har accepterats som en positivitetsregim? Ingenting kan sägas vara korrekt.

Det förbjudna. Vad utestängs? Vilka avgränsningar gör man?

Subjektet. Vem står bakom? Finns ett subjekt eller har det övergått i en diskursiv ordning?

Disciplinen. Hos vem ligger makten, tolkningsföreträdet? Vem styr? Vilken typ av makt utövas? Vem fixerar de lösa idéerna?

Motståndet. Vilka är de underordnade diskurserna?

Vi har också tagit hänsyn till Foucaults metodologiska principer: *omkastningsprincip*, *diskontinuitetsprincip*, *specificitetsprincip* och *exterioritetsregeln*. Vi försöker uppmärksamma

---

⁵⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 2., [omarb.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005, s. 330ff

⁵⁵ Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Liber, Malmö, 2003, s. 109ff

de tysta diskurser som utmanar den diskursiva ordningen och utläsa det våld som diskursen utövar.

Den identifierade diskursen pressas sedan genom New public management-filtret, för att se huruvida den är underordnad denna, redan etablerade doktrin eller om det finns aspekter som skiljer de olika diskurserna åt.

3.6 Tillförlitlighet

En uppsats med utgångspunkt i de teorier och idéer som denna tar avstamp i, det vill säga ifrågasättandet av sanningen som vi ser den. Uppfattningen om att världen är i kaos och att människan skapar sanning genom institutionaliserade praktiker skapar frågan om man kan hävda något med någon som helst tyngd. Om dessa resonemang stämmer är ju också synen på diskurser en konstruktion. Att hävda att ingenting är sant skulle också vara en konstruktion. Därmed skulle alla dessa påståenden också vara lösa, en del av en ständigt föränderlig rörelse, utan fasta punkter. Allting är konstruktioner, men ingenting säger att man inte kan använda sig av dem. Man måste acceptera viss konstruktion för att det skall vara möjligt att verka. För att läsa denna uppsats krävs att man ifrågasätter sanningsbegreppet och använder det på ett icke-platoniskt sätt. Om man inser att det inte finns en sanning, och accepterar det, kan det vara en sanning.

Vi vill även poängtera att vi är medvetna om att vi själva ingår i en diskurs, det är inom den bubblan vi kan försöka belysa och analysera vårt material. Faktumet att vi är medvetna om detta ger oss möjlighet att reflektera kring bubblan och belysa konstitueringsprocesserna.

4. Kartläggning av de tre nivåerna

I detta avsnitt sker en kartläggning av den sociala praktiken som håller på att forma den diskursiva ordningen kring Kultursamverkansmodellen. Med utgångspunkt i de tre nivåerna stat, region och kulturskapare/civilsamhälle ämnar vi urskilja hur reformen artikuleras utifrån begrepp och idéer (statements) från våra källor.

4.1 Stat

4.1.1 Går långt tillbaka

På den statliga nivån hänvisar samtliga källor till den första kulturutredningen 1972 och efterföljande 1974 års kulturproposition, och menar att tankar som föranlett regionaliseringen har funnits med sedan dess.⁵⁶ Behovet av att precisera ansvarsfördelningen mellan stat och landsting på det kulturpolitiska området är debatterad sedan länge.⁵⁷ Ökad regionalisering och decentralisering har varit en drivkraft under längre tid och modellen ses som en naturlig utveckling. Kulturutredningen tog under 1990-talet upp ett försök till utökat ansvar för landstingen. Region Skåne, Västra Götaland, Gotland och Kalmar var försöksregioner, för Kalmar och Gotland avslutades detta 2002, medan det i Skåne och Västra Götaland pågick till 2010.⁵⁸ Alla våra källor tar upp försöket med Skånes så kallade *Kulturpåse*, en anslagsstruktur med en regional mellanhand, liknande Kultursamverkansmodellens. Man var inte var inte nöjd påsen, men idén om den nya modellen som presenterades i kulturutredningen, under namnet *Portföljmodellen* fick positivt gensvar.⁵⁹ Den statliga nivån lyfter även fram den kulturella infrastrukturen samt hur konstruerandet av denna påbörjades nationen runt redan under 1970-talet, som för att lägga grund för en decentralisering. I utredningen *Spela samman* har den kulturella infrastrukturen en central roll, och där lyfts också att Kultursamverkansmodellen som sådan kan fortsätta bygga på denna.

---

⁵⁶ Åström, Erik; Representant för Kulturrådet, Intervju 2013-04-19; Ers, Agnes; Representant för Myndigheten för kulturanalys, Intervju 2013-05-02; PROP 2009/10:3 s. 34; SOU 2010:11, s. 10, mm.

⁵⁷ Blomgren, Johannisson, *Att styra genom samverkan*, Högskolan i Borås, 2013, s. 4

⁵⁸ Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*, s. 34

⁵⁹ Blomgren, Johannisson, *Att styra genom samverkan*, Högskolan i Borås, 2013, s.6; Poska, Lisa; representant för Kulturrådet, intervju 2013-04-19; SOU 2010:11, s. 43, mm.

4.1.2 Syftet med modellen

De nationella målen ses som grunden i modellen. Vidare är målet också enligt den statliga nivån att öka de regionala variationerna. Man talar om att introducera olika sätt för organisatoriska enheter att samverka, samråda, föra dialoger samt att föra beslutandet närmare medborgare och utövare. Man talar även om att höja engagemanget på regional och lokal nivå. Man vill genom modellen öka den regionala och lokala tillväxten, främja konstnärlig kvalitet samt värna om konstens fria roll.⁶⁰ Representanter på den statliga nivån menar dessutom att ett gemensamt ansvar för kulturpolitikens genomförande ger goda förutsättningar för samverkan och samarbeten över länsgränser. Tidigare, hävdar man, var fördelningen av kulturanslag allt för statisk, processerna var tröga och det var långt till besluten. Genom ett decentraliserat arbetssätt erkänns landstingens rätt till inflytande över den nationella kulturpolitiken, samtidigt som kraven på landstingen avseende nationell kulturpolitisk måluppfyllelse skärps.

4.1.3 Genomförandet

Under 2009 utvecklade staten sina dialoger med flera län, bland annat tecknades avsiktsförklaringar med landstingen i Region Skåne respektive Norrbottens län samt med Region Gotland. Enligt representanterna för den statliga nivån gick reformen väldigt snabbt att sjösätta, vilket skapade en del problem, man var tvungen att arbeta ”som om”, de fem första försökslänen var därmed tvungna att lämna in kulturplaner utan förordning. Den generella bilden är dock att genomförandet har gått under omständigheterna bra, trots knapp tid.

Kultursamverkansmodellen går ut på att de olika regionerna och länen sammanställer en regional kulturplan, i samverkan mellan regionen och kommunen samt kulturskapare, denna ligger sedan till grund för den statliga fördelningen av pengar. Det är sju områden som enligt de statliga källorna berörs av Kultursamverkansmodellen: professionell teater, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och främjande av hemslojd. Denna modell innebär att olika politiska nivåers prioriteringar skall koordineras, det vill säga vilka aktörer som skall ingå samt hur de ingår. I kulturutredningen står också att staten ska ha ett övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitikens utveckling och för frågor om bland annat

---

⁶⁰ SOU 2010:11, s. 151

nationell uppföljning och utvärdering.⁶¹ Även den senaste utredningen från Myndigheten för kulturanalys visar på fortsatt stark statlig styrning av det kulturpolitiska området, dock med ett samtidigt ökat regionalt inflytande.⁶²

4.1.4 Friktion

En av källorna på den statliga nivån lyfter fram att det kan finnas problematik med samverkan, och menar att det i värsta fall kan bli ett spel för gallerierna, det kan också vara svårt att samverka på lika villkor. Utredningen från Myndigheten för kulturanalys menar att det främst är på det retoriska kulturpolitiska planet och i arbetssätt som förändringen ägt rum; inga större förändringar har alltså skett, men bara att man talar om förändring kan vara ett tecken på något positivt.⁶³

Den statliga nivån lyfter fram att det ute i regionerna har upplevts politiskt svårt att genomföra fördelningar på andra sätt än tidigare, och att ett genomgående missnöje har varit en låg uppräknings av anslag, vilket har begränsat den politiska friheten man förväntat sig skulle öka ute i regionerna. De nämner vidare att utrymme för förhandlingar gällande de statliga bidragen nämndes i *Tid för kultur*, men att detta moment inte fanns med i *Spela samman*. Det kan också finnas ett problem med regioners olika styrka gentemot varandra, både ekonomiskt och storleksmässigt. *Spela samman* framhåller kravet på kompetenshöjning i regioner som ett eventuellt problem.⁶⁴

Alla källor på den statliga nivån är överens om att det är för tidigt för att säga någonting om effekterna av modellen. Representanterna på Satens Kulturråd menar även att vi bör bortse från Sveriges kommuner och landstings senaste rapport *Under konstruktion*, som utreder effekter av Kultursamverkansmodellen mellan 2010 och 2012. Någon vidare förklaring till varför ges inte vid intervjutillfället men vid senare e-postkorrespondens kompletteras uttalandet: ”Det jag menade var att eftersom det finns färskare och mer heltäckande beskrivningar av Myndigheten

---

⁶¹ Prop. 2009/10:3, s. 35

⁶² Myndigheten för kulturanalys, *Kultursamverkansmodellen - styrning och bidragsfördelning*, Rapport/Myndigheten för kulturanalys, 2013, s. 5

⁶³ Blomgren, Johannisson, *Att styra genom samverkan*, Högskolan i Borås (2013),

⁶⁴ SOU 2010:11, s. 109, 140

för kulturanalys så är det bättre att luta sig mot dem. (det var inte hela SKL rapporten som avfärdades).”⁶⁵

4.2 Region

4.2.1 Syftet med modellen

Källorna på den regionala nivån slår fast att decentralisering står som ledord för Kultursamverkansmodellen.⁶⁶ Med kulturdecentralisering åsyftas att skapa en så rättvis fördelning som möjligt av kulturpolitiska resurser över hela landet, och åstadkomma jämlikhet inom det kulturpolitiska området.⁶⁷ Samverkansmodellen fokuserar på olikhet och asymmetri snarare än likformiga lösningar i hela landet. Man menar också att tankar kring decentralisering på det kulturpolitiska området har funnits med sedan 1970-talet, precis som den statliga nivån tog upp. Allt hänger enligt respondenterna ihop som en enda lång räcka. Man är också enig om att dialog är centralt och av stor vikt för att modellen skall fungera.

Enligt Sveriges kommuner och landsting bygger modellen på den enkla grundtanken att ”*den som inte får ansvar heller inte är benägen att ta ansvar medan den som betros med ansvar blir benägen att ta ett större ansvar*”.⁶⁸ Vidare menar man att modellen syftar till att gå från ett smalt kulturpolitiskt begrepp, med konsten för konstens skull, till ett bredare, aspektpolitiskt, synsätt på kulturpolitik, det vill säga kulturens inverkan på andra verksamhetsområden i samhället. Det aspektpolitiska är ”kolossalt” viktigt för att få kulturen att växa, det är skillnad på konst- och kulturpolitik helt enkelt. Om kulturpolitiken bara handlar om konstskapandet och institutionerna blir basen för snäv och politiken får svårt att hävda sig i det samhällsliga perspektivet, kulturpolitiken blir därmed marginaliserad.⁶⁹ Man menar att man skall hitta tillbaka till rollen av kulturpolitisk förnyelsekraft och tron på en instrumentaliserad kultur är genomgående. Tjänste- eller kunskapssamhällets attityd till sin kultur är av en annan och öppnare art, en allmän kulturalisering av samhället är att eftertrakta. Flertalet respondenter på den regionala nivån talar

---

⁶⁵ Åström, Erik, Kulturrådet, E-post 2013-05-30

⁶⁶ Sveriges kommuner och landsting, *På väg mot ett starkare kultursverige*, Publikation/SKL, 2010, s. 64; Sveriges kommuner och landsting, *Under konstruktion*, Publikation/SKL, 2013, s. 8

⁶⁷ SKL, 2010, s. 64

⁶⁸ Ibid., s. 78

⁶⁹ SKL, 2010, s. 80

om Kultursamverkansmodellens kraft att engagera politiker, vitalisera kulturen och flytta upp den på agendan.

På den regionala nivån tar man även upp omfördelning och tillväxt som viktiga effekter av modellen. Den statliga fördelningen av regionala medel som den såg ut innan ansågs stagnerat och man var missnöjd med systemet, konstnärliga uttryck kunde inte frodas i ett sådant klimat.

4.2.2 Genomförandet

Genomförandet på den regionala nivån beskrivs som en svår och slitig process som gick mycket snabbt. Men man beskriver även att man var redo, detta var något man väntat på. Helheten var det intressanta i införandet, kommunerna är som sagt en viktig del av modellen. Man hävdar att man måste koppla det till storhet annars finns det en risk att det bara blir en kulturplan för institutionerna inom regionerna.

Det var viktigt, från regionens sida, att de blev erkända som kompetenta aktörer, det fanns ingen egentlig tilltro till regionernas kompetens inför modellens sjösättning. Till följd av reformen upphörde regionen med viss verksamhet och började agera mer tydligt som en förvaltare snarare än utförare. De landsting som har problem med modellen och dess genomförande har varit de som har haft svårt att renodla dessa roller, vissa regioner och landsting agerar fortfarande som både beställare och utförare. Tidigare var förhållandet till staten mer mekaniskt, man var som en mellanhand, och regionerna hade myndighetsstatus.

På den regionala nivån menar man att det är en process att förändra som måste få ta tid, det är viktigt att alla inblandade förstår motiven. En kulturplan får ingen effekt om den hastas fram. De menar också att arbetsmetoder där man tänker i processer har börjat färga av sig, enligt dem kommer det från kulturen, erfarenheter sammanstrålar till den bästa kunskapen. Vidare är ett ifrågasättande av Kulturrådet påtagligt, Sveriges kommuner och landstings agerande är man däremot nöjd med. Till skillnad från den statliga nivån menar majoriteten av källorna på den regionala nivån att vi skall inkludera den senaste rapporten från SKL. Där lyfter man fram införandet av modellen som en del i en större regionaliseringsprocess, denna regionaliseringsprocess var en hörnsten. Det upplevs som stora skillnader mellan modellen som kallades portfölj

och den som blev kultursamverkan. Man menar att det finns idag en tydlighet som saknades då, men man efterlyser förhandling. Igen lyfter man upp de positiva aspekterna med den avsiktsförklaring som lämnades några år innan modellen. Det var mer relevant än förhandling menar man, man bör sitta på samma sida om bordet.

4.2.3 Effekter

En effekt som tas upp av den regionala nivån är att kulturen har fått ta större plats efter införandet. Denna modell har ökat engagemanget inom politiken. Samtidigt klagar institutionerna över ökad arbetsbörda, och det har blivit en större administrativ belastning även på regionen. Man hävdar vidare att regering och riksdag har underskattat det tryck och investeringsvilja som modellen skapat på regional och kommunal nivå.⁷⁰ Mandatet att förändra politiken och fördelningen av pengar har ökat efter modellens införande, däremot har mycket liten förändring faktiskt skett. Fördelningen av pengar är i stort sett sig lik. Detta menar man beror främst på att staten inte fört in några nya medel, medan regionerna själva har ökat anslagen. Om staten inte möter upp blir det problem. Den förändring man har sett är en ökad uppföljning.

Ett utvecklingsperspektiv i kulturplanen är enligt respondenterna självklart, de menar att kulturklumpen dyker in i ett regionalt utvecklingssammanhang där kommunerna skall betraktas som regionala utvecklingsaktörer, på samma nivå som regionen. Kulturenheten ger sig nu in i debatter kring näringsliv och andra politiska områden. På den regionala nivån talar man om en bra och otvungen relation till staten, man menar också att man har en tät kontakt med kulturskapare/civilsamhälle, främst gällande finansieringsfrågor, och det har man alltid haft. Men man tar även upp att det ökade samarbetet mellan aktörerna på regional nivå kanske borde kunnat ske utan att staten kom in. Alla var oroliga för att institutioner skulle behöva lägga ned samtidigt som ingen hittills har behövt avveckla. På regionnivå hävdar man att alla kanske inte uppskattar att deras relation numer går via regionen, då de tidigare hade relationen med myndigheter. Man berättar om långa och framgångsrika dialogmöten, samtidigt som man tar upp att det är svårt att hålla en kontinuerlig dialog med kulturskapare/civilsamhälle. Involveringen av civilsamhället är fortfarande mycket begränsad och följer i hög grad etablerade förhållanden i kulturpolitiken, samtidigt som den professionella konstnärliga verksamheten utgör huvudfokus i

---

⁷⁰ SKL, 2010, s. 15

kulturplanerna medan medborgarperspektivet lämnas åt kommuner och civilsamhälle.⁷¹ Chris Marshall citeras i *På väg mot ett starkare kultursverige*: ”Vi har inte lagt ned onödigt mycket arbete på att samverka med kulturlivet, om vi inte får kommunerna med oss spelar det ingen roll vad vi gör med kulturlivet”.⁷²

4.2.4 Friktion

Samtliga respondenter uttrycker en förhoppning om mer pengar, det är hela tiden en dragkamp mellan kulturen och andra kostnadsbärare inom samhället. Det har hela tiden funnits en förhoppning om att staten skulle öka sin insats, man menar att regioner och kommuner har ökat sin medfinansiering och staten har inte mött upp. Om staten inte möter upp ”(...) kollapsar systemet, eller också så blir det uppror.”.⁷³ Engagemanget kommer inte att fortsätta om det inte blir någon effekt av satsningarna, fler och fler kommer tappa intresset. Den stora besvikelsen är genomgående att det inte blev något förhandlingsutrymme med staten gällande anslagen.

Man talar vidare om ett stort demokratiskt underskott i Kultursamverkansmodellen, den är för detaljstyrd. Sveriges kommuner och landsting skriver i sin rapport att det statliga detaljreglerade systemet är ologiskt, det ger upphov till inlåsnings effekter, stänger ute nya kulturella uttryck och ger upphov till osäkerhet om vem som bär huvudmannaskapet.⁷⁴ Det uppstår komplikationer om syftet är att både upprätthålla detaljreglerad ordning samt uppmuntra ökat regionalt självbestämmande. Man skulle kunna tala om en *dekoncentration* istället för decentralisering vilket innebär att statens uppgift omfördelas på regionerna som i sin tur blir små ministater. Man talar om en inneboende motsättning att driva lokala och regionala dialoger på ett jämbördigt plan samtidigt som de nationella kulturpolitiska målen redan är fastslagna. Där skapas ett spänningsförhållande i relationen mellan krav på autonomi och politikens politisering och byråkratisering, man menar att kulturpolitiken bör sättas in i ett större sammanhang. Förhoppningen från början var att det skulle bli en ökad grad av inflytande för den landstingsregionala nivån. Nu är det istället en väldigt hög grad av statlig reglering.

---

⁷¹ SKL, 2013, s. 7

⁷² SKL, 2010, s. 15

⁷³ SKL, 2010, s. 16

⁷⁴ SKL, 2010, s. 8

Representanterna för regionen tar upp ett antal farhågor. Man har varit rädd för att reformen skulle innebära mer administration och mindre kultur, och det finns diskussionsutrymme om detta besannats eller ej. Rädslan är även att regionerna blir som ministater. Man ställer frågan om samverkansmodellen är en administrativ reform snarare än en reell förändring av kulturpolitikens inriktning.

Regionen tar upp att kommunerna bör lyftas fram, de tre nivåerna bör bestå av stat, region och kommun – civilsamhälle och kulturskapare är mottagare. Vi bör prata med kommunala företrädare om vi skall göra en diskursanalys.

4.2.5 Region Skånes kulturplan

I Skånes senaste kulturplan, vilken gäller 2013-2015, tas kulturen först och främst upp som en primär roll i regionens utvecklingsfaktor.⁷⁵ Utvecklingen skall ske på ett antal olika plan, man lyfter tydligt fram en aspektpolitik. Här tas kulturen upp som en utvecklingsaktör som verkar för hållbar utveckling, i alla delar av samhället. De utvecklingsområden inom kulturen som regionen fokuserar på är teater, dans och musik, bildkonst och form, kulturarv, biblioteksverksamhet, litteratur, film och rörlig bild, folkbildning, barn och unga, internationellt, interregionalt och interkulturellt utbyte, forskning, utveckling och utbildning, kultur och digitalisering, kultur och hälsa, kultur och näringsliv, den idéburna sektorn.

I planen lyfts kulturpolitisk samverkan fram som en metod att utveckla kompetenser, metoder och dialog. Kultursektorn skall stimuleras genom nära samspel med dem som skall involveras (från professionella kulturskapare till berörda medborgare). Syftet med samverkan är vidare att stärka medborgarperspektivet genom kommunerna, synliggöra helheten och tydliggöra rollfördelningen, tydliggöra resursbehov, underlätta interkommunal samverkan – ge utrymme för asymmetri och flexibilitet. Detta skall ske genom ett antal strategier; kompetensutbyte och kunskapsuppbyggnad, genom kultur som perspektiv i andra politik- och samhällsområden och genom att stödja de lokala "basstrukturerna".

---

⁷⁵ Region Skåne, *Regional kulturplan för Skåne 2013-2015*, Kulturplan/Region Skåne, 2013

Som representanterna på Region Skåne lägger stor vikt vid, ger planen ett antal prioriteringar för att nå de kulturpolitiska målen. Dessa är kulturell infrastruktur, förbättrade villkor för konstnärligt skapande, utveckling av kulturlivet med särskilt fokus på barn och unga, tillgång och tillgänglighet, samverkan med andra samhällsområden/politikområden, kulturdriven näringslivsutveckling, interregionala, internationella och interkulturella samarbeten, stärkt dialog, stärkt kunskapsutveckling och forskning.

Återkommande begrepp är utveckling, mångfald, tillgänglighet, deltagarkultur och demokrati.

4.3 Kulturskapare/Civilsamhälle

4.3.1 Syftet med modellen

Kulturskapare/Civilsamhälle berättar om en vilja att kunna fatta snabbare beslut, som dessutom sker närmare de berörda aktörerna som argument till modellens fördel.⁷⁶ Svensk scenkonst skriver i sin rapport *Villkorad existens, politik och konsekvens* att man med kultursamverkansmodellen ville öka det regionala självstyret och den regionala mångfalden gällande kulturverksamhet, detta genom att förutsättningarna i regionen på ett bättre sätt skulle kunna tas tillvara.⁷⁷ Dessutom finns en idé om samverkan som något generellt positivt. Samverkan specificeras inte närmare, men man har en hög tilltro till arbetsmetoden. Man tycker sig se en minskad tilltro till det humanistiska, istället tror man på kvantitativ uppföljning, och det är tydligt i Kultursamverkansmodellen där rapportering och uppföljning är a och o. Något som representanterna förväntade sig, och som de tyckte framhölls som ett tydligt argument för införandet av modellen är förhandlingsmomentet. En möjlighet för regionen att omfördela medel lokalt och möjlighet för staten att omfördela mellan regionerna, detta för att skapa en mer dynamisk och flexibel sfär för kulturskapare.

4.3.2 Genomförande

Representanterna för kulturskapare/civilsamhälle är eniga om att de upplevt att kulturskapare och institutioner genom de dialogmöten som anordnats i samband med införandet av samverkans-

---

⁷⁶ Larsson, Jesper; representant för Malmö stadsteater, Intervju 2013-04-25; Söderberg, Åsa; Representant för Skånes dansteater, Intervju 2013-05-06

⁷⁷ Svensk scenkonst, *Villkorad existens, politik och konsekvens*, Rapport/Svensk scenkonst, 2013, s. 7

modellen har fått stort gehör. De upplever processen som välorganiserad och att dialogmöten och andra träffar har varit såväl välbesökta som givande. Dessutom beskrivs remissförfarandena i positiva ordalag som öppna processer. Detta, tror representanterna, beror på att regionen sedan tidigare haft en stor förvaltning och därmed varit väl förberedda på den administrativa och organisatoriska börda införandet har fört med sig. De respondenter vi intervjuat tror att Skåne i och med *Kulturpåsen*, haft goda och kanske bättre förutsättningar för att snabbt anpassa sig till kultursamverkansmodellen och att det därför var en relativt smärtfri process, trots att genomförandet gick mycket snabbt.

4.3.3 Effekter

Ingen av de kulturinstitutioner vars representanter vi talat med säger sig uppleva någon större förändring sedan införandet av Kultursamverkansmodellen, speciellt på grund av att Skåne redan innan införandet hade den så kallade kulturpåsen som delvis liknade Kultursamverkansmodellen i sin struktur. Rent teoretiskt innebär kultursamverkansmodellen en möjlighet för regionen att omfördela pengar, men detta har ännu inte visats några större prov på.

I och med de träffar, dialogmöten som genomförts i och med införandet har informella kontakter med andra aktörer inom kultursektorn uppstått, men även formella nätverk har formaliserats, det råder oenighet om dessa kontakter beror på den nya modellen eller ej.⁷⁸ Representanterna på Kulturskaparnivån tycker inte att det finns glasklara tecken på ökade krav på effektivisering eller resultatstyrning, men man framhåller det pågående arbetet med Kulturdatabasen, en databas i vilken man kan söka, erhålla och redovisa anslag till kulturverksamhet. I denna databas ska det även över tid kunna redovisas vilka projekt och anslag som givit effekt eller inte. Det finns samtidigt ett starkt krav på redovisning, man uttrycker att man kan bli trött på allt ”enkätifyllande”, men att man har förståelse för kraven i och med att modellen är ny och således behöver utvärderas och beskrivas systematiskt.

Svensk scenkonsts rapport vittnar om att många institutioner känner sig närmare region och landsting idag jämfört med tidigare, men de flesta upplever en oförändrad grad av inflytande från

---

⁷⁸ Larsson, Jesper; representant för Malmö stadsteater, Intervju 2013-04-25; Söderberg, Åsa; Representant för Skånes dansteater, Intervju 2013-05-06

civilsamhället på den egna verksamheten, trots att ett närmande av civilsamhället har varit ett av incitamentet till modellen. Ideell kulturallians (IKA) framhåller att begreppet civilsamhälle tydligare måste definieras då det i nuläget är otydligt vem som åsyftas.⁷⁹

4.3.4 Friktion

Representanterna för kulturskapare/civilsamhälle framhåller som främsta kritik att detta har varit en reform utan reformpengar. Därmed finns inga incitament för förbättring eller bättre resultat. Det framhålls också som att den mer dynamiska anslagsfördelning som motiverade reformen blir lidande för att inte säga helt utebliven när förhandlingsutrymme inte finns.

Man är också överens om att Chris Heisters utredning av portföljmodellen saknade ett förtydligande av ansvarsfördelningen, till exempel vad Kulturrådets roll skulle vara i den nya modellen. Kulturrådet har sedan införandet av Myndigheten för kulturanalys dels fått minskade anslag, dels fått ett kraftigt förändrat uppdrag och dels tagit ett rejält kliv tillbaka, deras roll är otydlig. En risk skulle, enligt respondenterna, kunna vara att det lokalt inte finns plats, råd eller kompetens för all slags kultur. I värsta fall skulle detta kunna leda till en utarmning av vissa typer av kulturuttryck på platser med sämre ekonomiska förutsättningar eller där kompetens eller engagemang saknas hos tjänstemän eller politiker. Dessutom framhålls att man delvis har tappat det nationella perspektivet på konstformer, särskilt smala sådana. När kulturen blir instrumentaliserad och förväntas till exempel bidra till turismnäring eller regional utveckling finns en risk att smala konstformer kommer i kläm eller helt förbises. Svensk scenkonst bekräftar att kulturens och institutionernas roll har breddats utanför det kulturpolitiska området.

Kulturskaparnivån tar också upp att man anser att staten har abdikerat mer än man trott. Svensk scenkonst bekräftar i sin rapport att institutionerna upplever en minskad kontakt med de statliga organen, men de flesta anser att statens inflytande över verksamheten är oförändrad eller något mindre.⁸⁰ En så pass inaktiv topp gör att modellens fokus ändå ligger i höjden trots att man med modellen ville flytta fokus till civilsamhället och medborgare. Ideell kulturallians påpekar vidare

---

⁷⁹ Ideell Kulturallians, *Våra synpunkter*, <http://ideellkultur.se/uppdrag/vara-synpunkter>, (2013-05-20)

⁸⁰ Svensk scenkonst, 2013, s. 10

i sin rapport att det är otydligt vad dialogmöten och samråd rent konkret ska leda till och efterlyser ett förtydligande av hur civilsamhället ska stöttas och delta i samverkan med regionen.

4.3.5 Samverkan

Samverkan tolkas olika av olika nivåer och aktörer i modellen. Enligt rapporten från Svensk scenkonst har verksamheternas samverkan med andra aktörer ökat något, men ej avsevärt, sedan införandet av samverkansmodellen.⁸¹ Många verksamheter samverkade med såväl näringsliv som amatörer och andra kulturinstitutioner redan innan reformen ägde rum och i rapporten formuleras det att samverkan är något naturligt. Från våra intervjuer med verksamma på kulturområdet framgår också att de ser samverkan som en självklar del av arbetet, men att den i och med samverkansmodellen har blivit mer formell, mer strukturerad. Här avser alltså samverkan främst samverkan med andra aktörer så som amatörföreningar och andra kulturskapare. IKA efterfrågar som tidigare nämnt ett förtydligande av samverkan eller samråd, som de formulerar det, och vad det förväntas innebära.⁸²

Representanterna på Kulturskaparnivån saknar dock, eller har svårt att förstå vad samverkan som en del av anslagsfördelningsstrukturen ska innebära eller medföra för förändringar för den egna verksamheten. Man framhåller också att man saknar det så kallade samverkansmomentet, att det vid inlämning av en kulturplan borde ske en större dialog och samverkan mellan regionen och staten som kan leda till justeringar av denna plan. I detta fall verkar det framförallt åsyftas samverkan mellan region, stat, kommun och civilsamhälle. Vidare menar man att kultursektorn är "entreprenörer inom offentlig finansiering", och att samarbeten eller samverkan främst sker när ett visst bidrag eller anslag kräver att flera olika aktörer från till exempel olika länder tillsammans genomför projektet.

4.4 Sammanfattning

Efter en kodning av det empiriska materialet kan man skönja vissa institutionaliserade idéer som sätter igång utformningen av den diskursiva ordningen inom vår bubbla. Angående införandet av modellen talas det bland annat om att reformarbetet gick snabbt vilket befäster att detta är en

---

⁸¹ Svensk scenkonst, 2013, s. 13

⁸² Ideell Kulturallians, (2013-05-20)

diskurs i formandet, att det funnits utrymme för översättningar och att fältet är på väg att stänga sina processer. Här sammanfattas ett antal begrepp som vi tagit fasta på.

Decentralisering. Till en början visar det sig att man ser denna modell som ett led i en naturlig utveckling. Man hänvisar till historien, vanligen kulturpropositionen 1974, och menar att strävan mot decentralisering alltid funnits med. Detta står som självklart på alla tre nivåer inom detta fält.

Samverkan. Begreppet samverkan talas som tidigare nämnts i genomgående positiva ordalag. Det är bara en som tar upp eventuella negativa aspekter av detta begrepp, och ifrågasätter den genomgående tilltron till det. Återigen verkar det dock som att man definierar begreppet på olika sätt.

Aspektpolitik. Gemensamt tar man på alla tre nivåer upp kulturen som ett instrument för utveckling av hela samhället. Man ger kulturen existensberättigande genom att berätta om vad man kan använda den till som inte har med kultur att göra.

Avsaknad av reformpengar. Fördelningen av pengar är ett centralt element där framförallt faktumet att inga nya pengar tillförts i och med reformen är dominerande, sviten av detta blir enligt våra respondenter att den omfördelning som varit en stor motivation bakom reformen inte kommit att bli verklighet.

Förhandling. Det förhandlingsmoment som av region och kulturskapare/civilsamhälle uppfattats som utlovat har heller inte införlivats. Avsiktsförklaringen som inledde arbetet med att implementera samverkansmodellen upplevs som en lyckad form kring vem som ha tolkningsföreträde och makt.

Detaljstyre. Man upplever att staten har ett fortsatt starkt detaljstyre trots den ökade decentraliseringen. Man upplever också att kontrollen har ökat genom större uppföljning och administration. Detta är däremot något man inte självklart uppfattar som negativt.

Dialog. Dialoger lyfts fram som en central och viktig aspekt. Man talar om dialogen i införandet av modellen som positivt och man ifrågasätter inte begreppet eller syftet.

Ansvarsfördelning. Motivet bakom modellen, menar man var att skapa en tydligare ansvarsfördelning kring kulturpolitiken. Det är fortfarande oklart om vem som skall göra vad.

5 Foucaults glasögon

I detta avsnitt analyseras vår bubbla genom Foucaults glasögon. Vi kommer att se på de betydelser som vi kartlagt ovan, undersöka stängningsprocesserna, vad som är på väg att befästa, samt även söka skönja förekomsten av konkurrerande diskurser.

5.1 Sanningen

“(...) allt är en lång räcka, allt hänger ihop, så det har inte med nya styrsystem, ny governance, det tycker inte jag, utan jag tycker att det här, det grundar sig i en syn på den, på självstyret, vill jag ändå uppfatta det som, och att tankarna fanns med redan på 70-talet, det var så här man tänkte, och egentligen så har (...) landstingsnivån har aldrig haft en sådan [politik] för kultur innan 70-talet, utan man blev ju påtvingad att ha det.”⁸³

Majoriteten av respondenterna är noga med att påpeka att reformen är en naturlig utveckling, en lång räcka som ett led i en självklar progress. “De [strategiska punkterna i kulturplanen] är mejslade i den politiska process som har varit, det finns ju spår av den gamla. Det är inte radikalt nytt utan det är en utvecklingslinje...”.⁸⁴ På det generella eller idémässiga planet beskrivs modellen av våra respondenter i positiva ordalag och som en sanningsbärande eller korrekt lösning. Våra källor visar också på att det varit en efterlängtd förändring “Jag kan inte egentligen uttala mig för någon annan än mig själv men alltså, jag längtade efter det här, ja. Det dynamiska samtalet på regional nivå.”⁸⁵

Man tror på modellen och dess strukturer, det är genomförandet och hanteringen av den som kan ifrågasättas. Detta fenomen kan vara en effekt av olika tolkningar eller översättningar av samma grundtanke. Var det så att faktumet att det endast fanns en förordning och inga direktiv att följa när modellen sjösattes, samt ett snabbt införande, skapade rum för varierande översättningar av modellen? Dessa översättningar blir sedan sociala praktiker för de respektive nivåerna, och instanserna som berörs av modellen uppfattar olika sanningar, men de är fortfarande en del av samma diskursiva process. “Så som idé och tanke så tyckte jag att den var fantastisk, och sen

---

⁸³ Nathanson, Calle; representant för SKL, Intervju 2013-05-03

⁸⁴ Hallberg, Mats; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

⁸⁵ Söderberg, Åsa; representant för Skånes dansteater, Intervju 2013-05-06

som sagt så saknar jag den där samverkan.”⁸⁶ berättar Skånes dansteaters representant och det stämmer bra överens med övriga informanternas åsikt; den kritik man framför angående samverkan handlar om att det i praktiken blivit för lite samverkan. Det finns en samstämmighet kring samverkans positiva effekter “(...) de flesta ser väldigt positivt på samverkan och tror att det kommer leda till positiva effekter och att man får större förståelse för varandra och att man gör samarbeten som kan verka berikande och så där.”⁸⁷ Dock har det, som tidigare nämnts, visat sig finnas många olika tolkningar av vad samverkan inom ramen för kultursektorn och Kultursamverkansmodellen rent konkret betyder.

Vidare finns enhetlig bild på kultur som ett instrument, kulturen finns inte enbart för kulturens skull. Våra respondenter ser generellt positivt på aspektpolitik. Man måste peka på hur kulturen tjänar resten av samhället för att ge den existensberättigande. Det verkar inte möjligt att tala om konst för konstens skull. ”För det stärker kulturen och då hjälper vi kulturen att ta större plats, vi ger oss in i tillväxtfrågor, vi ger oss in i hela den här aspektpolitiska... är kolossalt viktigt för att få kulturen att växa.”⁸⁸ En del i det aspektpolitiska paradigmet är synen på behov av effektivitet. “Och där finns ju också en effektivitets, det är ju ingenting man, man ska inte säga att man inte skyltar med det för det gör vi ju, men det är ju en förhoppning om att man skall kunna öka och utveckla dem relationerna som vi redan har pratat om så kan man få ut mer av samma peng.”⁸⁹ säger representanterna för Region Skåne och talar även fortsättningsvis i positiva ordalag effektivisering.

En annan iakttagelse vi gjort hos våra respondenter är tilltron till processer, man kan skönja ett nytt sätt att arbeta där man talar om work-shops på politisk nivå. Detta kan vara en reaktion efter det snabba införandet, som inte lämnade mycket rum till kontemplation. Region Skåne menar att “(...) om man söker svaren på de här grundläggande frågorna och nyttan med hela grejen, då landar man helt naturligt i nästan, så här måste det gå till, så här måste man tänka processmässigt.”⁹⁰ Representanterna på Kulturrådet belyser också detta “(...) även i år så står det också

---

⁸⁶ Söderberg, Åsa; representant för Skånes Dansteater, Intervju 2013-05-06

⁸⁷ Ers, Agnes; representant för Myndigheten för kulturanalys, Intervju 2013-05-02

⁸⁸ Hallberg, Mats; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

⁸⁹ Hallberg, Mats; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

⁹⁰ Jacobsson, Ola; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

[i Kulturrådets beslut rörande kulturplanerna] att det pågår mycket processer, för det är en sån sak som både civilsamhälle och kulturskaparna har lyft med oss i år att 'nej det är inte riktigt färdigt än, man är inte framme vid att definiera syftet, men det kanske är bra att man inte är det, för det man gör är att man faktiskt arbetar väldigt ambitiöst med att hitta dom processerna, och att det kanske är viktigare i dagsläget'. Så att det är en sådan sak som vi har lyft i årets beslut lite mer, att det pågår processer som vi förväntar oss effekten av på sikt.'⁹¹ IKA ställer sig, precis som Kulturrådet lyfter i citatet ovan, frågande till samråden och dialogerna och efterfrågar mer konkreta mål kring vad som ska uppnås genom dessa, framförallt med tanke på civilsamhällets roll i samverkan.⁹²

“Men jag tycker också att det i grunden är en god tanke, jag gillar tanken med Kultursamverkansmodellen. (...) För det är klart att det finns status i politikområdena som hänger ihop med hur mycket budget du får förvalta. Så att med Kultursamverkansmodellen så har ju kulturen fått en annan status regionalt. Och det är bra. Per definition bra.”⁹³

5.2 Det förbjudna ordet

Man talar inte om det politiska i denna reform, utan framhåller att det är en framförallt administrativ dito.⁹⁴ Till viss del erkänns visserligen den borgerliga regeringen som pådrivande i reformprocessen, men samtidigt poängteras på alla nivåer att fröet till Kultursamverkanmodellen såddes redan under 1970-talet, då ju borgerliga sympatier gick på sparlåga. Det går också att dra en parallell till att det är svårt, för att inte säga omöjligt, för de flesta av våra respondenter att föreställa sig en annan modell för anslag till kulturen. Vissa tar upp att även vid ett regeringskifte kommer Kultursamverkansmodellen att kvarstå, möjligt med någon mindre modifikation, oklart dock vad i sådana fall.

Man menar att reformen var efterlängtd, att man länge törstat efter ett nytt, mer flexibelt system för anslagsfördelning. Det man inte talar om är behovet av förnyelse, att legitimera kultursektorn genom progressivitet och framåtanda. Man talar om att modellen har legitimerat kulturen som

---

⁹¹ Poska, Lisa; representant för Kulturrådet, Intervju 2013-04-19

⁹² Ideell Kulturallians (2013-05-24)

⁹³ Söderberg, Åsa; representant för Skånes Dansteater, Intervju 2013-05-06

⁹⁴ SKL, 2010, s. 64

politiskt område, men detta ska ha skett främst genom den ökade befogenheten på lokal och regional nivå, och inte genom att det nationellt (genom denna reform) har satsats på kulturen och därmed ökat statusen för området. Det verkar inte finnas några tvivel om att det funnits ett reellt behov av en lösning på verkliga problem. Därmed kan man ställa frågan huruvida problemen som reformen löste kom innan eller efter lösningen.

Kultursamverkansmodellen kan sägas vara en reform utan reell reform. Representanten för Myndigheten för kulturanalys säger "(...) en annan trend eller vad man ska säga, en tendens som vi ser är att man förväntar sig inga jättestora förändringar när det gäller fördelning av pengar (...) vi har följt det nu de här åren då och ser ju att det är väldigt små förändringar i hur pengarna fördelas. Från staten är det ju nästan ingen skillnad alls, och i regionen är det nästan ingen skillnad där heller. Utan man gör som man alltid har gjort kan man säga. Och då kan dem ju fråga sig vad det är för mening så att säga med den här reformen."⁹⁵ och vidare om en enkät de skickat ut till berörda parter i modellen "Och det vi ser i enkäten, då förväntar man sig att det kommer att ske lite förändringar, men inte några jättestora förändringar. Och det är ju många som tar upp i sina kommentarer och i öppna svar och så att det är jättesvårt att göra förändringar i fördelningen av pengar, och det beror på de här stora institutionerna som finns över hela landet och som får större delen av pengarna, de har liksom stor förankring, man vill ha dem kvar. Skulle man börja utmana det här, den rådande ordningen, så skulle det bli väldigt, det krävs väldigt mycket arbete, mycket debatt. Det är liksom politiskt svårt och så."⁹⁶

Representanten för Myndigheten för kulturanalys tar även upp ett annat intressant fenomen "Jag tyckte att vi skulle ställa en fråga i enkäten, vad finns det för negativa aspekter på samverkan? Och då tyckte folk att jag var helt konstig liksom, vi behöver ju inte ställa en sådan fråga."⁹⁷ Samverkan ses således som ett undantagslöst positivt fenomen. Representanten för SKL talar om samverkansbegreppet: "Alltså, det beror på vad man menar med samverkan, jag tror att på konstnärlig nivå så tror jag inte alls att det är speciellt eftersträvansvärt, ökad grad av samverkan bara för att. (...) Men om man pratar om samverkan på, liksom i en högre nivå av beslutskedjan,

---

⁹⁵ Ers, Agnes; representant för Myndigheten för kulturanalys, Intervju 2013-05-02

⁹⁶ Ers, Agnes; representant för Myndigheten för kulturanalys, Intervju 2013-05-02

⁹⁷ Ers, Agnes; representant för Myndigheten för kulturanalys, Intervju 2013-05-02

där man liksom sätter ramarna för den offentliga ekonomin, då är jag med.”⁹⁸ Det är alltså inte ens möjligt att föreställa sig att det skulle finnas något negativt med samverkan på den politiska nivån, man är tvungen att byta fält för att kunna föreställa sig något som skulle kunna vara problematiskt med det.

5.3 Disciplinen

Makten ligger i uppföljningen, därmed kan den hårda kontrollen från statens sida ses som en krampaktig övertygelse om att de statliga myndigheterna fortfarande behövs, trots detta nya decentraliserade styrsätt. Den regionala nivån: “(...) vi hade mycket diskussioner, men det var väl en sak som vi var väldigt noga med, vi ville inte ha den där detaljeringsgraden, vi ville inte ha den här som förordningen sen blev, (...) staten måste lita på landstingen och regionerna om att det dem vill göra handlar om konst och kultur.”⁹⁹

På frågan om vem som har tolkningsföreträdet svarar Region Skåne att det är staten.

Maktförhållandet kan även det sägas vara i förändring. De stora regionerna har ambitionerna att ta över kontrollen och styret, det är ju delvis vad denna modell handlar om, en förskjutning av makt. Region Skåne om förhållandet till staten: “Det var rätt så tuffa tag då också [i implementerandet av modellen], och vi är inte alltid överens med staten och där finns ju en stark önskan om regionalisering (...), det syns i många sammanhang faktiskt.”¹⁰⁰ och de fortsätter “Men där tror jag också att det finns en skillnad mellan tjänstemannanivån och den politiska nivån. I, inte hur man ser på modellen, men i retoriken. Och det är helt naturligt, det är ju alltid så.”¹⁰¹, “Eller metoden, om man skall vara snäll – hur vi skall nå målen.”¹⁰² och vidare “Men det kan också ha och göra med att hela systemet var ju en inflytandeförstärkning för oss och en försvagning för dem [Kulturrådet]. Det är inte så att de var dåliga på något sätt. Men hela deras roll blev ju ifrågasatt i och med kulturutredningen och senare utredning.”¹⁰³

---

⁹⁸ Nathanson, Calle; representant för SKL, Intervju 2013-05-03

⁹⁹ Nathanson, Calle; representant för SKL, Intervju 2013-05-03

¹⁰⁰ Hallberg, Mats; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

¹⁰¹ Jacobsson, Ola; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

¹⁰² Hallberg, Mats; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

¹⁰³ Jacobsson, Ola; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

5.4 Subjektet

Vi har upplevt en avsaknad av det autonoma subjektet i intervjuarbetet. Denna punkt må gå hand i hand med det förbjudna ordet, det vill säga, subjekten tillåts inte vara autonoma i den kontext vi befunnit oss i. Man talar i egenskap av tjänsteman, eller representant för en organisation. Trots detta är den subjektiva bilden av sanningen tydlig, men inte uttalad. Detta kan vara intressant att ställa mot ett samhälle som genomsyras av en ökad individualisering, men som, något motsägelsefullt samtidigt präglas av isomorfism. Det krävs en institutionalisering, man förändrar sig för att legitimeras, men vad tycker personerna egentligen? Tjänstemannaetiken är fortsatt hög, trots avbyråkratiseringen som kan sägas ha skett i samhället. Det verkar vara skillnad på olika typer av tjänstemän på olika nivåer inom modellen. Representanten för Sveriges kommuner och landsting var medveten om detta “Sen beror det på vem man pratar med, du pratar med en institutionsföreträdare, och då är det såhär, i dom här samtalen så är det i första hand, det man har velat göra, det är att få upp beslutsnivån där beslutsnivån skall ligga, för att tidigare har institutionsföreträdarna varit dom som haft direktkontakt med kulturministern.”¹⁰⁴

Region Skåne tar upp vikten av en tydlig medvetenhet om sin egen identitet “Är man handläggare, utredare här så innebär det också att man måste göra upp vissa saker. Alltså vilken roll har jag? (...) Vem företräder jag? Och det där är tuffa ting. (...) och det finns säkert de i landet som tänker igenom de här frågorna och tänker, då kanske jag ska kliva av den här kulturrollen. För jag ligger närmast produktion och vill utveckla konsten, mer än jag tänker medborgare, politik, fördelningspolitiska aspekter, demokrati och transparens.”¹⁰⁵

5.5 Motståndet

Det är endast på Myndigheten för kulturanalys som man problematiserar modellen och dess avsikter på ett teoretiskt plan samt ser att det kan finnas problematik med såväl samverkan som regionalisering och decentralisering. Generellt finns som tidigare nämnt motstånd eller ifrågasättande av teknikaliteter i modellen, till exempel att förhandlingsmomentet uteblev eller att ytterligare pengar inte tillförts. Det enda som ifrågasätts eller visas öppet missnöje emot är

---

¹⁰⁴ Nathanson, Calle; representant för SKL, Intervju 2013-05-03

¹⁰⁵ Jacobsson, Ola; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

egentligen att det på håll inte anses ha decentraliserats på riktigt, man tycker att staten fortfarande detaljstyr i allt för hög utsträckning.

Det aspektpolitiska synsättet på kultur kan ses stå i dragkamp med en tro på kulturens egenvärde, det förstnämnda synsättet är i hegemoni, men det finns en intressant medvetenhet, nästan en skuld som uttrycks i empirin för att man överger egenvärdet. "(...) jag tror att vi i kultursektorn måste rannsaka oss själva lite också, vi har också slutit oss och liksom ehm, ja hamnat i det där läget att vi gör den stora konsten och konsten är fri så lägg er inte i, istället för att säga 'ja men vi är en del av samhällsbygget och på vilket sätt är vi, på vilket sätt blir vi en aktiv del i samhällsbygget? Räcker det med att vi gör föreställningar, eller kanske måste vi idag göra andra saker också'. Och då kan jag ibland känna att det är lite bra att vi blir utmanade med sådana där frågor faktiskt, det är lite bra."¹⁰⁶ Representanterna på Region Skåne talar om, nästan som i försvar, att det är: "Skillnad på konst och kulturpolitik helt enkelt. Vi pratar kulturpolitik."¹⁰⁷ Man kan tyda detta som att sättet att se på kultur med ett egenvärde tidigare stått i hegemoni, varit den dominerande diskursen, men att det aspektpolitiska har utmanat och håller på att ta över ordningen.

En av våra respondenter, på nivån kulturskapare/civilsamhälle, tar fram en konkurrerande diskursiv mening: "Det var 'Jaha, så ni vill ha mer pengar, ja det vill väl alla? Varför ska ni få det? Ja det vet vi inte'. Alltså ni förstår, och därför finns det en poäng med Kultursamverkansmodellen, eller decentraliseringen. Sen, samma sak sa man ju om skolan, när man decentraliserade skolan, och gjorde, kommunaliserade den. Det var ju precis samma idé liksom egentligen, med det att besluten skulle fattas närmare. Och idag är väl de flesta ganska överens om att kommunaliseringen var faktiskt ingen speciellt bra idé, det har inte skapat bättre skola, tvärtom sämre. Man hade kunnat göra andra saker än att decentralisera hela ansvaret till kommunal nivå, och ha kvar en nationell kontroll över att det var lika..."¹⁰⁸ Det går att urskilja en legitimitet som tillkommit genom en slags isomorfism - genom att efterlikna struktur och styrning som redan råder på andra områden som anses betydelsefulla. Efterrapningen i sig ifrågasätts inte, det talas snarare om det som något naturligt att ta efter framgångsrika områden

---

¹⁰⁶ Söderberg, Åsa; representant för Skånes Dansteater, Intervju 2013-05-06

¹⁰⁷ Jacobsson, Ola; representant för Region Skåne, Intervju 2013-04-25

¹⁰⁸ Larsson, Jesper; representant för Malmö stadsteater, Intervju 2013-04-25

eller områden med hög status, det påhejas och välkomnas, trots att risken finns att det tar fokus och legitimitet från det som till syvende och sist kan sägas vara utgångspunkten eller mittpunkten, nämligen kulturen och kulturyttringarna. Risken är att kulturen har gått från att vara festens medelpunkt till att bli en gäst i periferin. Något som ofta förs på tal är att reformen har fört upp kulturen på den politiska agendan, det har tillkommit status i fältet som tidigare saknats. Men man pratar inte om att det är kulturyttringarna som har bidragit till denna statusförhöjning.

6 Från NPM till CPM

I detta avsnitt låter vi de tendenser och fenomen vi belyst droppa ned i New public management-filtret, en diskurs i hegemoni. De idéer som NPM utgörs av är djupt befästa i den offentliga sektorn. Här ser vi huruvida diskursen under utformning som vi åskådliggjort kommer med motstånd eller är helt sammanflätad med NPM. Vi belyser vart diskursen är på väg och vilka processer som är på väg att stängas. I de intervjuer och texter som analyserats finns tydliga spår av NPM och dess doktrindelar. Den ökade administrationen och redovisningen är en ständigt närvarande faktor, också effektivisering och tydligare belysning av kostnader och nyttoaspekter är på agendan.

Respondenterna talar om hur decentraliseringen de facto har ökat den lokala nivåns makt och inflytande, men att det samtidigt finns en fortgående detaljstyrning eller en ökad centralisering. Trots den ökade befogenheten för den lokala nivån sker få förändringar i jämförelse med hur det tidigare sett ut. Om detta beror på att man ännu inte funnit sig i rollen som beslutsfattare eller om det beror på vad många upplever som en fortsatt detaljerad styrning från central nivå är dock svårt att utröna. Region Skåne lyfte fram vikten av att precisera verksamheter och att flytta ut utförarverksamheter utanför förvaltningen för att bli en renodlad beställare. Även andra respondenter belyser detta, men också faktumet att det på regional nivå kan tendera att bli en "ministat" där det tidigare statliga styret återskapas i mindre skala. Decentraliseringens dubbelhet märks tydligt, och frågor om detaljstyrning och ökade befogenheter blir svårlösta dilemman i kultursektorn, där man alltid varit mån om kulturverksamheternas rättigheter att inte styras i detalj.

Något som fångar uppmärksamheten i jämförelsen med New public management är kopplingen till företagisering och marknadsanpassning. Kulturen, som vi sett den i vår empiri, legitimeras genom förskjutningen från professionen kultur till styrningsmodeller med fokus på redovisning. Förvaltaren byter fokus från kulturprocesser och -uttryck till kostnader och effektivisering. Gotlands kulturstrateg förkroppsligar detta genom att vara anställd delvis i egenskap av någon som kommer från näringslivshåll, istället för att som det tidigare på många kulturförvaltningar, då förvaltare haft kulturvetarbakgrund. De breddade perspektiven har sin grund i, och öppnar

upp ytterligare för det aspektpolitiska existensberättigandet.

Däremot har vi också skönjt ett fokus på processer, i NPM är resultatet det centrala. Kan man säga att det skett en förskjutning tillbaka till processansvar, men med kvarstående fokus på effektivitet, uppföljning och resultat? Eller är processerna ett begrepp eller fokus som kan sägas vara kultursektorns skötebarn och därför inte ersatts helt och hållet av resultatfokus på samma sätt som andra offentliga verksamhetsområden. Har offentlig kulturförvaltning lyckats skapa en variant av NPM med, om inte fullständigt bibehållet, så åtminstone delvis kvarvarande processintresse, eller är NPM numer så pass beprövat och till viss del bespottat att man inte velat genomgå förvandlingen helt och hållet?

I Sveriges kommuner och landstings publikation *På väg mot ett starkare kultursverige* nämner man en allmän ”kulturalisering” av samhället, vilken vidare tycks böttna i ett behov av perspektiv och självförståelse som visar sig i de flesta sammanhang.¹⁰⁹ Om man tar fasta på tesen att kulturfältet skapat sin egen version av NPM kan man dra det ännu längre. Är det så att sättet att se på offentlig verksamhet genom näringslivsglasögonen i viss mån är på väg att smitta av sig, men i en annan version, är vi på väg mot ett synsätt på offentlig verksamhet genom ett kulturfilter? Kulturen instrumentaliseras, och därmed ändras även dess existensvillkor. Vi byter ut företagisering mot kulturalisering. Organisation och offentlig verksamhet legitimeras kanske i framtiden av de begrepp och metoder som i dag används inom kulturbranschen. Bör vi istället prata om CPM - Cultural public management?

---

¹⁰⁹ SKL, 2010, s. 80

7. Några avslutande ord

Efter denna resa i Kultursamverkansmodellens skapandeprocess har en del saker lämnat avtryck. En *slutsats* definieras som en sanning till vilken man sluter sig.¹¹⁰ Då denna studie tar avstamp i ett problematiserande av sanningsbegreppet blir konsekvensen att inga direkta slutsatser i den meningen kan dras. I detta avsnitt för vi istället en avslutande diskussion kring det kunskapsstoff vi tagit fram och belyst, samt drar gör ett antal spekulationer kring dessa. Vi om man så vill, svabbar upp det sista av vattnet från olyckan med proppen, eller om man hellre ville läsa ut metaforen med den förförståelsen, tänder lampan en gång för alla.

När strukturer och metoder är löst formulerade undviker man till viss del detaljstyrning. Med det skapas också ett tolkningsutrymme, och vad händer när alla aktörer på olika nivåer har, eller tar sig, tolkningsföreträde? Vi har under intervjuer och analyser ofta stött på olika tolkningar eller översättningar av till exempel samverkansbegreppet. Vad kan det få för konsekvenser när översättningarna skiljer sig åt på olika nivåer? Frågor som väcks och som kan bli aktuella i framtida undersökningar är huruvida samverkan blir konkret eller uppnår de förväntade effekterna när ingen samlad bild finns. Vidare är det intressant att belysa hur makten och styrningen påverkas av tolkningsutrymmet. Hos vem kommer tolkningsföreträdet att landa, och varför? Kommer Kultursamverkansmodellen, som vissa av våra respondenter uttryckt viss oro för, att bli en modell som gynnar de redan stora och ekonomiskt välställda regionerna? Kommer det i sådana fall bli dessa som dikterar villkoren, och kommer de regionala variationer som efterfrågas handla om huruvida man har förutsättningar för att vara pionjär eller epigon? Region Skåne som ju tillhör den förra kategorin har också varit mycket pådrivande i reformen, samt gått i bräschen för att utveckla verktyg och former för modellen, medan Gotland, som är den minsta regionen med ett litet ekonomiskt utrymme för kultur inte alls har haft samma framträdande roll, trots att båda regionerna varit med sedan införandet av Kultursamverkansmodellen. Detta märktes tydligt i inställning och attityd gentemot modellen, och om detta fortsätter, blir Kultursamverkansmodellen då en struktur på olika villkor och med olika förutsättningar som vidare avgör kulturen på den lokala nivån?

---

¹¹⁰ Nationalencyklopedin, *Slutsats*, <http://www.ne.se/lang/slutsats>, (Hämtad 2013-06-26)

Kan administration, uppföljning och rapportering till viss del vara förtäckta politiska verktyg för att få strategiska reformer att framstå som naturliga och som ett led i det vi kallar utveckling? Har marknadsmodellen avpolitiserats så till den grad att den inte ens ifrågasätts av det klassiskt vänstervridna kulturlivet, eller hörs inte de kritiska rösterna för att de inte längre har en given plats i den näringslivsinspirerade offentliga sektorn? Eller har reformen legitimerat kultursektorn, har en så kallad lös koppling uppstått för att hantera förändringen? Hålls den formella strukturen, i vilken man accepterar eller till och med omfamnar administration och uppföljning, isolerad från det dagliga arbetet? Vare sig det är detta, eller något helt annat, som ligger till grund för den generella acceptans och förståelse för uppföljning och mätning kan man konstatera att en administrativ våg har sköljt och kanske fortsätter att skölja över samhället i stort. En mer ifrågasättande position gentemot uppföljning och redovisning är möjligt redan på väg att växa fram, åtminstone om man får tro Skånes dansteaters representant, och om några decennier kanske vi ser tillbaka med avsmak på detta administrationsvälde.

Just idag är dessa punkter som vi belyser en ”sanning”, det som är spännande är att se vad framtiden bär med sig i sin positivitetregim. Hur kommer kulturlivet påverkas av reformen och sanningarna som skapas kring den? Den möjligt mer villkorade existens kulturen ställts inför är kanske inte bara av ondo, kan det vara på tiden att kulturfältet får verka på samma villkor som andra branscher och inte längre kan leva som ett undantag på sidan av? Eller kan konsekvenserna komma att helt utarma en sektor som faktiskt inte fungerar på samma sätt som andra i samhället? Kommer vi kunna prata om någon som helst form av kultur som vi ser den idag? Eller kommer det bara att handla om vad kunden vill ha, och vad är det i så fall? För att svara på de frågorna krävs en insikt om varför det som kallas kultur idag ens existerar. Och det är en fråga för framtida forskning.

Källförteckning

Publikationer

Almqvist, Roland M., *New public management: NPM: om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll*, 1:a uppl., Liber, Malmö, 2006

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 2., [omarb.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005

Blomgren, Johannisson, *Att styra genom samverkan*, Högskolan i Borås, 2013

Brunsson, Nils & Olsen, Johan P. (red.), *Makten att reformera*, Carlsson, Stockholm, 1990

DiMaggio, Paul J., Powell, Walter W., *The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields*, *American Sociological Review*, Vol. 48, Nr. 2 1983, 147-160

Foucault, Michel, *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, B. Östlings bokförl. Symposion, Stockholm, 1993

Foucault, Michel, *Diskursernas kamp*, Brutus Östlings bokförlag Symposion, Eslöv, 2008

Grape, Ove, Blom, Björn & Johansson, Roine (red.), *Organisation och omvärld: nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*, Studentlitteratur, Lund, 2006

Hood, Christopher, "The New Public Management" in the 1980s: Variations on a theme, *Accounting, organizations and society: an international journal devoted to the behavioural, organizational & social aspects of accounting*, Pergamon P., Oxford, 1976-, *Accounting, Organizations and Society*, Feb-April, 1995, Vol.20(2-3), p.93(17)

Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Liber, Malmö, 2003

Karlsson, David, *En kulturutredning: pengar, konst och politik*, Glänta produktion, Göteborg, 2010

KK-Stiftelsen, *Instruktionsdokument till upplevelseindustrin*, Statistikrapport/KK-stiftelsen, 2003

Kvale, Steinar, *Intervjun som kunskapskonstruktion*, i *Textanalys: introduktion till syftesrelaterad kritik*, Studentlitteratur, Säfström, Carl-Anders & Östman, Leif (red.) Lund, 1999

Myndigheten för kulturanalys, *Kultursamverkansmodellen - styrning och bidragsfördelning*, Rapport/Myndigheten för kulturanalys, 2013

Quennerstedt, Mikael, *Pragmatisk diskursanalys av praktknära texter: en analys av meningsskapandets institutionella inehåll och villkor*, Utbildning & Demokrati, Vol. 17, Nr. 3, 2008, 89-112

Region Skåne, *Regional kulturplan för Skåne 2013-2015*, Kulturplan/Region Skåne, 2013

Røvik, Kjell Arne., *Managementsamhället trender och idéer på 2000-talet*, TPB, Enskede, 2008

Svensk scenkonst, *Villkorad existens, politik och konsekvens*, Rapport/Svensk scenkonst, 2013

Sveriges kommuner och landsting, *På väg mot ett starkare kultursverige*, Publikation/SKL, 2010

Sveriges kommuner och landsting, *Under konstruktion*, Publikation/SKL, 2013

Säfström, Carl-Anders & Östman, Leif (red.), *Textanalys: introduktion till syftesrelaterad kritik*, Studentlitteratur, Lund, 1999

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000

Offentligt tryck

Kommittédirektiv 2007:99, *Kulturpolitikens inriktning och arbetsformer*, Stockholm, Kulturdepartementet

Proposition 2009/10:3, *Tid för kultur*, Stockholm, Kulturdepartementet

Statens offentliga utredningar 2010:11, *Spela samman*, Stockholm, Kulturdepartementet

Statens offentliga utredningar 2007:10, *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft*, Stockholm, Socialdepartementet

Internet

Ideell kulturallians, *Våra synpunkter*, <http://www.ideellkultur.se/uppdrag/vara-synpunkter> (Hämtad 2013-05-20)

Kulturdepartementet, *Kultursamverkansmodellen – kulturen närmare medborgarna*, <http://www.regeringen.se/sb/d/14028> (Hämtad 2013-04-14)

Nationalencyklopedin, *Slutsats*, <http://www.ne.se/lang/slutsats>, (Hämtad 2013-06-26)

Sveriges kommuner och landsting, *Landsting och regioner*, http://www.skl.se/kommuner_och_landsting (Hämtad 2013-04-16)

Muntliga källor

Ers, Agnes; representant för Myndigheten för kulturanalys, Intervju, Stockholm 2013-05-02

Hallberg, Mats; representant för Region Skåne, Intervju, Malmö 2013-04-25

Jacobsson, Ola; representant för Region Skåne, Intervju, Malmö 2013-04-25

Larsson, Jesper; representant för Malmö stadsteater, Intervju, Malmö 2013-04-25

Nathanson, Calle; representant för SKL, Intervju, Stockholm 2013-05-03

Poska, Lisa; representant för Kulturrådet, Intervju, Stockholm 2013-04-19

Söderberg, Åsa; representant för Skånes dansteater, Intervju, Stockholm 2013-05-06

Wikström, Catrine, representant för Region Gotland, Intervju, Stockholm 2013-03-19

Åström, Erik; Representant för Kulturrådet, Intervju, Stockholm 2013-04-19

Åström, Erik (erik.astrom@kulutrudet.se) 2013-05-30. SV: Citat, e-post till Weingarten, Anna Klara (akweingarten@gmail.com)

Bilaga I – Intervjuunderlag

Stat

Berätta om Din insikt i Kultursamverkansmodellen - hur fungerar den enligt Dig?

Vad är dess fördelar respektive nackdelar?

Hur var det innan?

Har språket förändrats?

Fungerar det ökade självstyret?

Har administrationen ökat?

I vilka idéer grundade sig förändringen? Är det bara en ny regering som vill sätta sitt avtryck?
(Tid för kultur, Spela samman)

Kan man spåra vart detta kommer ifrån? Ifrågasätter man det? Är alla med på tåget? Självklart bra - självklart dåligt?

Före införandet av kultursamverkansmodellen

- Vad var det största incitamentet att införa modellen?
- Hur fördes diskussionerna innan?
- Allmän inställning?
- Hur gick styrningsprocessen till?
- Var det lättmanövrerat?

Förändringsprocessen

- Hur gick förändringen till?
- Hur togs den emot i regionerna?
- Vad var problematiskt?
- Var det något som gick extra lätt?
- Var styrningen lättmanövrerad?

Resultatet – hur det faktiskt blev?

- Vilka är de största förändringarna?
- Ökad/minskad kontakt med regionerna?
- Ökad/minskad kontakt med lokala aktörer/institutioner?
- Hur ser styrningsprocessen ut nu?
- Är det lättstyrt? Större gehör?
- Tror ni att det är någon skillnad på vilka som får pengar idag mot innan?

Region

Berätta om Er insikt i Kultursamverkansmodellen - hur fungerar den enligt Er?

Vad är dess fördelar respektive nackdelar?

Hur var det innan?

Har språket förändrats?

Fungerar det ökade självstyret?

Har administrationen ökat?

I vilka idéer grundade sig förändringen? Är det bara en ny regering som vill sätta sitt avtryck?

Kan man spåra vart detta kommer ifrån? Ifrågasätter man det? Är alla med på tåget? Självklart bra - självklart dåligt?

Regionens uppbyggnad

- Hur ser organisationen ut?
- Är detta reglerat?

Före införandet av kultursamverkansmodellen

- Vad var incitamentet för er region att gå med? Fördelar/nackdelar att gå med tidigt?
- Hur fördes diskussionerna innan?
- Allmän inställning i regionen?
- Hur fungerade styrningen innan - både från Kulturdepartementet och från er mot kulturskapare och civilsamhälle?
- Hur stor insikt hade ni i bidragsprocessen?
- Var det lättare att manövrera bidragsprocesserna?

Själva förändringsprocessen

- Hur gick förändringen till rent praktiskt?
- Hur togs den emot i regionerna?
- Vad var problematiskt?
- Var det något som gick extra lätt?
- Var styrningen lättmanövrerad?

Resultatet – hur det faktiskt blev?

- Vilka är de största förändringarna?
- Ökad/minskad kontakt med kulturdepartementet/kulturrådet?
- Ökad/minskad kontakt med lokala aktörer/institutioner?
- Är det någon förändring i styrning?
- Någon skillnad på vilka som får pengar idag mot innan?

Kulturskapare/Civilsamhälle

Berätta om Din insikt i Kultursamverkansmodellen - hur fungerar den enligt Dig?

Vad är dess fördelar respektive nackdelar?

Hur var det innan?

Har språket förändrats?

Fungerar det ökade självstyret?

Har administrationen ökat?

I vilka idéer grundade sig förändringen? Är det bara en ny regering som vill sätta sitt avtryck?

Kan man spåra vart detta kommer ifrån? Ifrågasätter man det? Är alla med på tåget? Självklart bra - självklart dåligt?

Före införandet av kultursamverkansmodellen

- Vad tror ni var det största incitamentet att införa modellen?
- Hur fördes diskussionerna innan?
- Allmän inställning inom er bransch?
- Hur gick styrningsprocessen till?
- Hur såg ansökningsprocessen ut innan? - efter?

Förändringsprocessen

- Hur gick förändringen till rent praktiskt?
- Hur tog ni emot det?
- Vad var problematiskt?
- Var det något som gick extra lätt?
- Vad konkret behövde ni göra?

Resultatet – hur det faktiskt blev?

- Vilka är de största förändringarna? Är det några förändringar alls?
- Ökad/minskad kontakt med Kulturrådet?
- Ökad/minskad kontakt med lokala aktörer/institutioner?
- Hur ser styrningsprocessen ut nu?
- Är det lättstyrt? Större gehör?
- Tror ni att det är någon skillnad på vilka som får pengar idag mot innan?

Syftet med modellen är ju att öka aktörers inflytande. Har ni större inflytande?